

O VAVAE VATOGO.

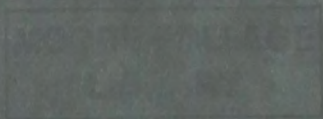

Reading Lessons from the New Testament,
in the Mota Language.

British Solomon Islands :
Printed at the Melanesian Mission Press,
Guadalcanar. 1924. [5m.]

225 6 MOT

MOORE THEOLOGICAL COLLEGE LIBRARY

3 2042 10014923 0

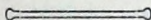
A. Capell.

4. 11. '24

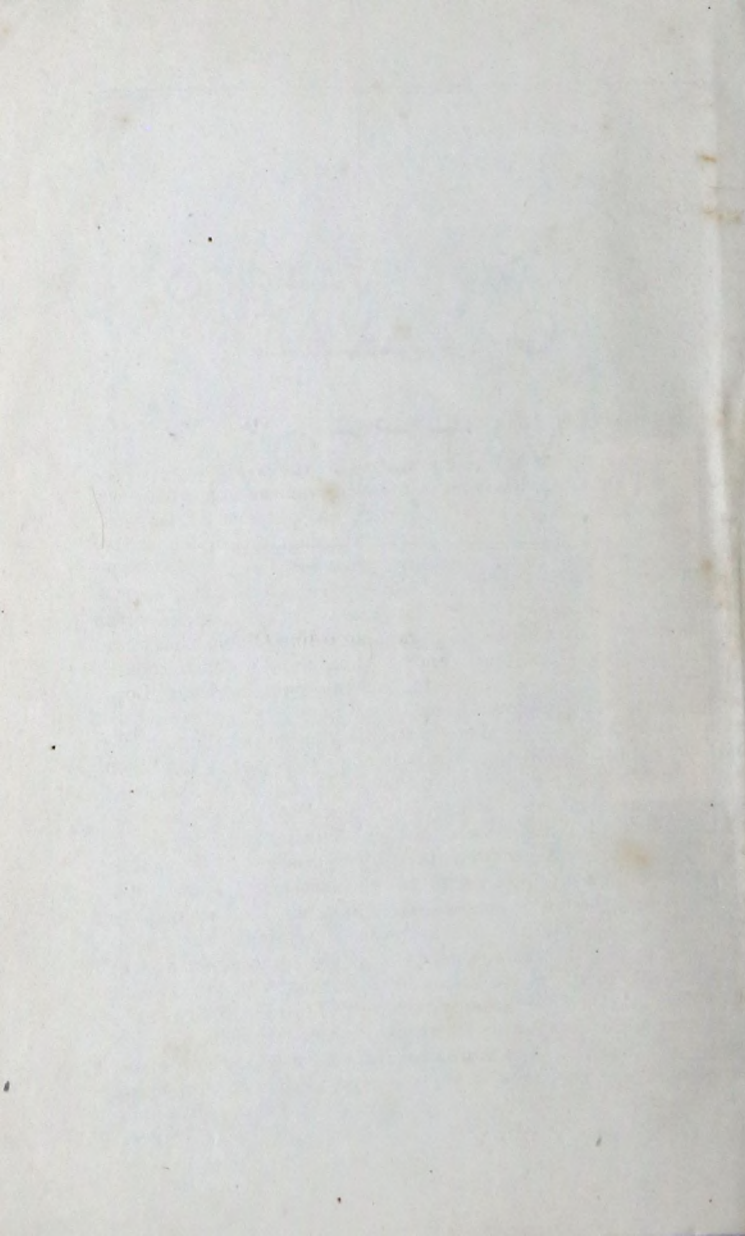
O VAVAE VATOGO.

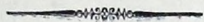
Reading Lessons from the New Testament,
in the Mota Language.

British Solomon Islands :
Printed at the Melanesian Mission Press,
Guadalcanar. 1924. [5m.]

O VAVAE VATOGO.

1. Sakarias tana Elisabeth.

Nan alo qonin Herod i maranaga ta Judea i tuara Oloolo nasasana i Sakarias, wa ineia talo vavtig varleas non Abia; wa i rasoana amaia nanra nanatun Aaron, wa nasasana i Elisabeth. Wa irarua me toga taniniga tatarua alo nagon God, we mulemule mantag alo lea vatran nan wa o lea vatogoa nan mon Lord, gate tila lai apena si me ava, wa naturara tagai, apen i Elisabeth o kelo, wa irarua me tamaragai wa me magatea veta.

Nan me ge tamaike, ni we gagapalag o line Oloolo alo nagon God alo tanora talo vavtigiun anona, tama me avu veta muneira alo line oloolo, o vaglala me qaloa sin kalo pata ilo Iman Lord wa we sinsin o tangae punapuna; wa o vavtig sul nol we tatara avarea alo masao qon te sinsin o tangae punapuna alolona. Wa o angel auan Lord me nana lue munia we tira matua ape tano oloolo we sinsin o tangae punapuna avunana. Wa i Sakarias me.iloa, natoqana we matikotiko, o gogogolo ti siwo ma avunana. Pa o angel me vava munia wa, Nipea gogolo Sakarias; apen God me ronotag nom o tatara; wa i rasoama i Elisabeth te vasus natuma muniko, wa ko te log nasasana i John. Wa ko te malakalaka wa te marekereke apena, wa o sul we qoqo te malakalaka ape non o wotava. Ape ni te liwoa alo nagon Lord, wa ni tete un mana wine wa o pei te malesulesu apena, wa ni te uravag o Vui we Rono alo toqan ravevena ran; wa ni te ge vusiag kel ira nat Israel we qoqo sur Lord God neira. Wa ni te moai goro nanagona alo vui wa o mana non Elia, si a ge vusiag kel natoqara tamara ape natura, wa ira leasag ape linara taniniga we menaro, wa si a wurvag mun Lord o sul taurmate.

Nan i Sakarias me vava mun o angel wa, Na te gilala gasei o ike ? ape nau o tamaragai, wa i rasoak me magatea veta. Nan o angel me valui goroa, we vet wa, Inau i Gabriel, we tira ape nagon God, wa ni me vattran nau ma si na vava muniko, wa si na gaganag muniko o lea we wia iloke. Wa ilo ma, ko te luto, ko tete vavava lai gai nina o qon o gene nan iloke te wesu alolona, ape ko gate nomtup nok o vavae nan te wesu ran alo qon ilone me vono veta apena. Wa o sul we toga nere i Sakarias, wa me mamakei ape ni we maul alo Ima we Rono. Wa ni me rowolue, gate vava lai muneira ; wa neira qara gilala si ni me ilo o taqanin alo Ima we Rono ; wa ni we tultul naqatuna muneira, pa ti toga luto galava. Wa me paso o qon nan ni we gagapalag alolora ni qara vareag kel ilo imana.

Wa o qon nan ilone me paso, i Elisabeth rasoana me wune, wa ni me toga sus o vula taveljma, ti vet wa, I Lord me ge tamaike munau alo qon ni me vaatev inau ma alolona si a lareag nan nau nok o vavae vasir amaira tanun.

2. O Angel me vava mun Mary.

Nan alo vula laveteai God me vattran o angel Gabriel ilo laqlaqe vanua takele Galilee, wa o sase vanua a Nasareth, sur o malamala o qilowar me vatvatalig goroa veta mun o mereata nasasana i Joseph nan naiman David, wa nasasan o qilowar i Mary. Nan ti mule pata, ti vet munia wa, We wia, gai, iro gene sogov ! i Lord amaiko ; te logiko iro gene vawia amaira tavine nan. Pa ni me iloa, natoqana we matikotiko aneane ape non o vavae, ti nom sikesike o vavae vawia iloke tama ave. Nan o angel ti vet munia wa, Nipea gogolo, Mary ; ko me la suar o sogov amen God. Wa ilo ma, ko te wune alo toqama wa ko te vasus o mereata, wa ko te log nasasana i Jesus. Ineia te liwoa, wa te logia Natun i Tur-eleele ; wa i Lord God te le at munia o tanoputepte maranaga non tamana i David. Wa ni te maranaga goro galava naiman Jacob ; wa tete ulus marana anona ti tuai ti tuai. Nan i Mary me vava mun o angel wa, O ike te ge gasei ? ape na gate gilala o mereata. Nan o angel me valui goro, we vet munia wa, O Vui we Rono te van ma avunama, wa o mana non i Tur-eleele te malumalu goro ko : o manigiu te log i gene we rono te wota amaiko Natun God apena. Wa ilo, i Elisabeth i sogoma me wune veta alo maga-

tea ; wa iro gene me logia we tuai o kelo navulana laveteai iloke. Ape itagai tea o vavae tete lai ran amen God. Nan i Mary wa, Ilo ma, iro rowrowovag anan Lord : ni lai munau tama ko me vava ti. Wa o angel me vareag nania.

3. John i Vasugrono we wota.

Wa navulan Elisabeth me paso sin vasus, wa ni qara lav natuna. Wa ira tagvanuana tara sogona me ronotag apen Lord me vaqogo non o magariosa munia, wa ineira me malakalaka tuwale amaia. Nan me ge si alo qon lavetoliu neira me vug tuwale ma ape teve vaglala o natmera, wa te tiu nasasana si Sakarias tataga nasasan i tamana. Nan ravevena me valui goro, ti vet wa, Nipea tamaine, pa te logia si John. Nan neira me vava munia wa, Itagai tea amaira sogoma we loglogia mun o sasai iloke. Wa neira we qatmawui mun tamana si ni we maros we log nasasana isei. Wa ni me paere o tano raverave, me rave wa, Nasasana i John. Wa ineira nol me mamakei apena. Wa navalana me waka gaplot wa nagarameara, wa ni me vava laqa, we wiewavae God. Wa o gogolo me ge nol iragai we toga peten, wa me sororog o vavae nol iloke val masao vutvut nan a Judea. Wa irasei nol me ronotag me map siwo ilo toqara, we vava wa, Gate tete gai iloke anaia ! Ape napanen Lord me toga amaia.

4. Jesus we wota.

Nan i Jesus Christ me wota ma tamaike. Alo i Joseph me vatvatalig goro veta i Mary ravevena, pa rarua gate toga tuwale tiqa, me ilo si ni me tiana veta amon o Vui we Rono. Wa i Joseph rasoana, ineia o tanun we taniniga wa gate maros we gaganag luea, pa me nonom sin tivtag roronoa. Pa alo ni qale nonom vasarig apena, ilo, o angel anan Lord me nana lue munia alo qoreqore, ti vet wa, Joseph natun David nipea gogolo si a lav moma rasoama i Mary ; ape ilone ni me wune veta nia namon o Vui we Rono. Wa ni te lav natuna, wa ko te log nasasana i Jesus, ape ineia gina te vaesu o sul anana nan napugara. Wa me ge nol iloke, si a ge tira ran ilone i Lord me vava mun o prophet wa, Ilo, o qilowar ilone te tiana, wa te lav natuna o mereata, wa neira te log nasasana Emmanuel, we log

ta Mota wa, God amenina. Wa i Joseph me kekete raka nan o maturu, wa me ge tama o angel anan Lord me vareg ti, wa ni me lav mona rasoana, wa ni gate toga amaia, ni gai lav mona natuna mereata : wa ni me log nasasana i Jesus.

5. Ira Ilogoro sheep.

Nan me ge alo qon nan ilone si o vavae vatran me rowolue amen i Caesar Augustus si a rave nasasara nol a marama. Wa o raverave iloke me qeteg raka o moai alo Cyrenius we governor a Syria. Wa neira nol we sir we nana si a rave neira, isei ilo qeteg vanuana isei ilc qeteg vanuana. Wa i Joseph mulan me kalo ma Galilee, nan o laqlaqe vanua Nasareth, i Judea, ilo vanuan David we log si Bethlehem, ape ineia talo ima wa talo veve David. Si a rave rara tana Mary ni me vatvatalig goroa veta, we tiana. Nan me ge si alo rara we toga aia me wesu vun-vun naqonina sin vasus. Wa ni me vasus natuna matagaraqa o mereata, wa ni me pipisiag goroa mun o siopa, me vanovia alo tano-gana-cow, ape tanou rara tagai alo ime tawu.

Wa o tuan ilogoro sheep we matmatur a tag ta vanua ilone, me mamata varleas goro pular o vavtig sheep alo qon. Wa o angel anan God me tira petenira, wa nalenasin God ti tawlaka waliog neira, wa neira me gogolo aneane apena. Nan o angel ti vet mun neira wa, Turpea gogogolo, ape, ilo, nau we gaganag mun kamiu o lea we wia te malakalaka aneane apena amaira o sul nol amaisa. Ape me wota ma anaqarig mun kamiu alo vanuan David o Vaesu ; Ineia i Christ i Lord. Wa iloke o vaglala mun kamiu, kam te ilo o tete me pipisiag goro mun o siopa, we risa alo tano-gana-cow. Wa gaplot o vavtig sul tavunana amen o angel ilone we qoqo we varean God, we vava wa, Log ronoga God vawo tuka, wa ni tamata a marama, amaira tanun nan o lolowia.

Wa me ge si ira angel me kel vitagira avunana, wa ira ilogoro sheep qara varvava wa, Nina mule taso ran i Bethlehem, nina ilo monina o gene iloke qara wesu ma, i Lord me gaganag lue ti mun nina. Wa neira me au valago, me ilo mora i Mary tana Joseph, wa i tete we risa alo tano-gana-cow. Nan neira me ilo paso mora, neira qara vagaus ma o vavae me gaganag ma ti muneira ape tete iloke. Wa irasei we ronotag we mama-kei ape vavae ira ilogoro sheep nan me gaganag ti mun neira.

Panava Mary me kokor goro o savasava *nan* iloke, we nonom vasarig alo toqana apena. Wa ira ilogoro sheep me kel, we log ronoga, wa we varean God ape savasava neira me ronotag mora wa me ilo, tama me gaganag ti mun neira.

6. We tevevaglala i Jesus ; wa we lavia alo Ima we Rono.

Wa o qon laveatol me paso ape we teve vaglala i tete, wa me log nasasana i Jesus, tama o angel me log veta ti, ni gate ligo tiqa alo toqan ravevena.

Wa o qon we ge wenewene rarua alolona me wesu tataga o Lea mon Moses, irarua me vanogagia i Jerusalem si a mapua goro nanagon Lord ; tama me rave veta alo Lea mon Lord wa, Te log o val mereata matagaraqa we rono mun i Lord ; wa si a la at o gene ololo, usur ilone me vet ti alo Lea mon Lord apena, wa si, O mara nirua si o natqona nirua. Nan, ilo, i gene a Jerusalem nasasana i Simeon, ineia o matai tanun, ni we roworowovag momogo God, wa ni me toga nere i o masur nora ta Israel. Wa o Vui we Rono me gara amaia. Wa me nir lue ti munia mun o Vui we Rono si ni tete ilo o matea ni gai ilo i Christ non Lord. Nan ni me mule ilo tinesara we rono mun o Vui ; wa i ravevena tana i tamana me lav pata ma o natmera i Jesus si neira ge ape neia we sasarita ape line Lea ilone. Wa ni we lavia, we sapaloa, ti wiewavae God, ti vava wa, Lord, ilokenake ko we mamasug tamata at o tanun anama, tama ko me vava ti. Ape matakisa me ilo naesuma. Ko me ge taurmate alo nagora val sul *nan* ; o maran te *nanalue* mun o sul *nan* we sea, wa nalenasira Israel o sul anama. Nan i Joseph tana ravevena we mamakei ape vavae *nan* me vava ape neia. Nan i Simeon me wiewavae rarua, ti vet mun Mary ravevena wa, Ilo ma, iloke we risa munrasei we qogo te masmasu wa te tavitavaraka alo Israel ape neia, mun o vaglala te leasag apena ; wa o gasal mulan te as raveaglue naatama kel ; si o nonomia talo toqe tanun we qogo te *nanalue* apena.

Nan o vavine aia i Anna, o prophet, natun Phanuel, talo veve Asher, naqonina me qogo aneane veta, wa ni me tarara ti, paso nan me toga amen rasoana o tau lavearua, wa me naro veta o tau sanavul laveatol o numei nivat, wa ineia iloke gate rowolue ilo nan o vatine we rono, ti roworowovag mun God mun o gara-

gara mamasa wa o tataro o qon wa o maran. Nan ni me kalo peten ma alo masao qon ilone, me wievavae mona God, ti sororo ape neia mun neira nol we toga nere i o tunkel a Jerusalem. Nan me ge tataga qet paso we sasari ape lea vatran mon i Lord ineira gara kel i Galilee ilo laqlaqe vanuara Nasareth.

7. Ira Magoi.

Wa i Jesus me wota veta a Bethlehem takele Judea alo qonin i Herod o Maranaga, ilo, ira Magoi me mule ma i rowo ape mateloa, me nina a Jerusalem, gara vava wa, Avea neia me wota veta ma o Maranaga goro ra ta Judea ? ape kamam me ilo non o vitu ape mateloa, wa me mule ma si a taqalon goroa. Wa i Herod o Maranaga me ronotag apena natoqana me vile ris, wa natoqara nol a Jerusalem amaia. Wa ni me vile tuwale ira Oloolo liwqa nan tara Vatogo o sul, ti varus neira, I Christ te wota ma avea ? Nan neira wa, A Bethlehem takele Judea ; ape o Prophet me rave veta tamaike wa, Pa iniko Bethlehem, vanua Juda, ko gate manmantagai ilo amaira liwoa ta Juda, apeusei we liwoa te rowo lue naniko, wa ni te altag goro o sul anak ira Israel. Wa i Herod me log rorono ma ira Magoi wa me varus vagvagaute wa, O vitu gara sina taqai ma ananaisa ? Wa ni me suware neira at i Bethlehem, ti vava wa, Mule sike-sike vagvagaute ape natmera, wa kam qe ilo snaria gaganag ma munau, si nau mulan a mule mok a taqalon goroa. Wa neira me ronotag paso o Maranaga me gis raka. Wa ilo, o vitu neira me ilo veta ti ape mateloa me tursalemoa neira gai tira late avune vatine o natmera aia. Wa neira me ilo o vitu neira me gara mun o qaraqara liwoa aneane apena. Wa neira me kalo pata lele ima me ilo o natmera amen Mary ravevena, wa me rowo taqa, me vatieqau goroa, wa me waka nor o tano sava-sava me le munia o sogov, o gold, wa o tangae punapuna, wa o mur. Wa God me nir lue alo qoreqore nan neira wa kel sur Herod, wa neira me kel lue o matesala we sea ilo vanuara.

8. We van tak i Tete a Misraim.

Wa neira me kel veta, ilo, o angel anan Lord me rowolue mun Joseph alo qoreqore, ti vet wa, Tavaraka, ka la o natmera tana ravevena, wa tol toa i Misraim, wa tol toga galtag aia nau

gai vava muniko : apen Herod te sike o natmera si a ge mateia. Wa ni me tavaraka, me la o natmera tana ravevena alo qon, wa me sirig siwo i Misraim. Wa me toga aia i Herod gai mate. Si ilone amon Lord me vava ti mun o prophet ni tira ran wa, Na me me log lue natuk ma Misraim.

9. Ira Tete nan we Rono.

Paso nan i Herod me ilo si ra Magoi me porosagia, ni me toqosag o lologagara wa me suware at, me vus mate qet ira natmera mereata nan a Bethlehem wa alo tingoro vanua nol, nataura me rua veta wa sir siwo nan, tataga o masao tau ni me varus vagvagante nau ra Magoi apena. Wa qara tira ilone me vava ti mun i Jeremiah o prophet wa, Me ronotag o linai a Rama, o rararao wa o ruruntap we poa, i Rachel we rararao ape nanatuna, wa gate maros we masur kel ape neira me tagai.

10. Ratol we kel i Nasareth.

Nan i Herod me mate veta, ilo, o angel anan Lord me nana lue mun i Joseph alo qoreqore a Misraim, ti vet wa, Tavaraka, ka la o natmera, tana ravevena, wa mule ilo vanua Israel ; ape neira me mate veta me sike naesun o natmera ti. Wa ni me tavaraka me la o natmera tana ravevena me mule pata ilo vanua Israel. Pa ni we ronotag si i Arkelaus we maranaga a Judea leas tamana i Herod ni me gogolo si a kel aia ; pa me nir lue munia apena alo qoreqore, ni me mule taso ilo vanua Galilee ; wa me nina aia ni me toga alo laqlaqe vanua o sasai Nasareth, si ilone te tira me vava ti mun ra prophet wa, Te logia o ta Nasareth.

11. Jesus o Reremera.

Nan o natmera ti poa taso, naatana ti vatogar, ti uravag vagae o lolomaran : wa o sogov mon God qale toga avunana.

Wa i tamana tana ravevena me mule valtau i Jerusalem ape lakalaka o Rowolagan. Wa natauna me sanavul o numei me rua, ratol me mule sage tataga o line lakalaka. Wa o qon nan me paso qet ineira me taka o keluva, pa i Jesus o reremera me

toga sur a Jerusalem ; wa i Joseph tana ravevena gate gilala apena. Pa irara we nonom si ineia alo sul we gogorag, rara we mulemule qon, wa we sikea amen sogonrara wa amen rasei rara we gilala neira. Nava irara gate iloa, qara vusiag kel a Jerusalem qale sikesike ineia. Wa me ge si o qon nitol me paso irara qara ilo suaria alo tinesara we rono, we pute alo vatvatitnara Vatogo, we tintinqoro neira, we varvarusira. Wa ineira nol we ronotag we mamakei ape non o lolomaran wa non o valvalui. Nan me iloa, rara qara ninag rarua apena ; wa ravevena me vet munia wa, Natuk, ape sa ko me ge tamaike mun kara ? ilo, tak tamama me sikesike lolowono ko. Nan ni me vet mun rara wa, Ape sava kamurua me sike inau ? kamurua gate gilala ape namok ran si nau te toga alo iman tamak ? Wa nalolorara we qon ape vavae ni me vava ti mun rara. Wa ni me kel siwo amen rara i Nasareth, wa ni me manas goro rara. Pa ravevena me sogon pata o vavae nol nan iloke alo toqana. Wa i Jesus me poa taso, wa we lolomaran saratuwale, wa mun o lolowia amen God wa amaira tanun nan.

12. John i Vasugrono we qeteg toretore.

Nan alo qon nan ilone i John Vasugrono we rowo lue ma, we toretore alo vanua vanameag a Judea, ti vet wa, Tur nomleas ape o marana tavunana me rasu ma. Ape iloke ineia i Isaiah o prophet me vava apena wa, Nalinansei we awoawo raka alo vanua vanameag wa, Tur wurvag namatesalan Lord, tur ge taniniga non o tano vanoga nan. Wa i John iloke non o siopa o ul camel, wa narotigina o vin cow ape toqana, wa nagana o pant wa o lig telepue talo mot. Nan me rowolue at suria o Jerusalem wa o Judea nol, wa o vanna nol a pan Jordan ; wa me lav mora o Vasugrono amaia alo peilava Jordan, we gaganag lue napugara. Wa ni me ilo ira Pharisee tara Sadducee we qoqo we mule ma ape non o Vasugrono, ti vet mun neira wa, Ra natmata, isei me nir lue mun kamiu si a toa nan o lologagara we rasu ma ? O manigiu iloke, tur uwa o woai we sasarita ape nomleas. Wa nipea we nonom si a vava raka alo toqamin wa si Abraham amenina i tamanina ; ape na we vava mun kamiu si God we mana we ge raka nan o vat nan iloke ira nanatuna mun i Abraham. Pa ilokenake o parapara we risa veta ape gar tangae, wa o val tangae gate uwa o woai we wia

te tara sur te sasavrag ilo av. Inau nake na we vasugrono kamiun mun o pei ape nomleas, nava ineia we mule ma ti a tagirik we mana nan nau, wa na gate sar si a taur non o sarsar goro malekai ; ni te vasugrono kamiun mun o Vui we Rono wa o av. Non o rivriv alo panena wa ni te wurvag mantag non o tano pitpit corn, wa te sogon o corn alo qea, pa ni te gao qet o virotiu alo av tete pun mate lai.

13. We vasugrono i Jesus.

Paso nan i Jesus me van lue ma nan o Galilee ape Jordan sur John sin la o Vasugrono amaia. Nava i John sin gatogoroa, ti vet wa, Namok ran si ka vasugrono nau, pa ko we van ma surinau ? Nan i Jesus me valui goroa ti vet wa, Maukeg gal-tag ma ; ape we sar mun nara si a ge tira o line taniniga nol tamaike. Wa ni qara maukeg apena. Wa me vasugrono paso i Jesus, wa ni me kalo ran nan o pei : wa, ilo, o tuka kor ti rave wora munia, wa ni me ilo o Vui non God ti siwo ma, tama o qona, wa ti mule ivunana. Wa ilo, o linai mavunana ti vet wa, Iloke natuk o meratape, na we ilo mana ineia.

14. We meregale i Jesus.

Nan o Vui me vanogag i Jesus sage ilo vanua vanameag si i Satan ni gale iloa aia. Wa ni me matir wora o maran wa o qon sanavul vat, paso nan me malinsala. Wa i Meregale qara van ma suria, ti vet wa, Si iniko Natun God ka vet ape vat nan iloke si a ris bread nia. Pa ni me valui goroa ti vet wa, Me rave veta wa, O tanun tete esu mun o bread vires, nava mun o val vavae nan we rowo lue nan navalan God. Nan i Satan ti vanogagia ilo laqlaqe vanua we rono ti vatira neia vawo nornor ima we rono, ti vet munia wa, Si iniko Natun God ka rowo siwo ; ape me rave veta wa, Ni te vareg ira angel nan anana apeniko, wa neira te sapalo kalo ko mun napanera nan ko wa tika taso naranoma ape vat. Nan i Jesus me vet munia wa, Me rave mulan wa, Ko tete meregale i Lord God iniko. Nan i Satan me vanogag mulan neia vawo qase tauwe we tole ane-ane, wa ti gaganag munia o marana nan a marama, wa o lenas tapena. Ti vet wa, Na te le nol at iloke nan muniko, si ko qe rowo taqa vatieqau goro nau. Nan i Jesus ti vet wa, Toa reag

Satan, ape me rave veta wa, Ko te vatieqau goro i Lord God iniko, wa ko te rowrowovag munia tuwale. Wa i Satan me rowo vitagia ; wa ilo, ira angel *nan* me mule ma me tataga suria.

15. Jesus we log Andrew tana Peter.

I John we tira taratol o tinqoro anana nirua ; wa ni me sagarag i Jesus we mulemule ti vet wa, Ilo, o Lamb non God. Wa o tinqoro nirua ilone we ronotag ni we vava, wa rara we tataga i Jesus. Wa i Jesus me kilan, ti sagarag rarua we tataga ineia, ti vet wa, Kamrua we sike o sava ? *Nan* rara wa, Rabbi (we log mulan Vatogo), ko we toga avea ? *Nan* ni me vava murarua wa, Van ma, kam te ilo. Wa rara me vano we ilo o vatine ni we togotoga aia, wa rara we toga amaia alo qon ilone : wa o masao qon tama sanavulni. Wa i tuara *nan* rarua me ronotag i John, wa me tataga ineia, i Andrew *nan*, tasin Simon Peter. Ni me ilo suar i tur tasina i Simon amoa, ti vet munia wa, Kara me ilo suar i Messiah, we log mulan i Christ. Wa ni me takia sur i Jesus. Wa i Jesus me sagaragia, ti vet wa, Iniko i Simon natun Jonas ; te logiko Cephas, we log mulan i Peter.

16. Jesus we log Philip tana Nathanael.

Tavala maran ineia me nonom sin van reag i Galilee ; wa ni we ilo suar i Philip ; *nan* i Jesus ti vet munia wa, Van tataga inau. Pa Philip ta Bethsaida, nalaqlaqevanuanra Andrew tana Peter. I Philip we ilo suar i Nathanael, ti vet munia wa, Kamam me ilo suar i gene i Moses me rave ti alo Lea vatan ape neia wa ira prophet *nan*, i Jesus ta Nasareth natun Joseph. *Nan* i Nathanael munia wa, O gene we wia te rowolue lai *nan* Nasareth ? *Nan* i Philip ti vet munia wa, Van ma ilo. Wa i Jesus me ilo i Nathanael we mule ma suria, ti vet wa, Ilo, i tur nat Israel, o galegale tagtagai amaia. *Nan* i Nathanael munia wa, Ko we lolomaran nau gaseinia ? *Nan* i Jesus me valui goro we vet munia wa, I Philip gate logiko tiqa, iniko alalane fig ilone, nau me iloko. *Nan* i Nathanael me valua wa, Iniko Natun God, Iniko i Maranaga goro Israel ! *Nan* i Jesus me valua we vet munia wa, Ko we nomtup ape na me vava

muniko wa, Na me iloko alalane fig? Ko te ilo o gene nan we poa nan o ike. Nan ni me vava munia wa, We nun, we nun, nan we vava mun kamin wa, Nan ilokenake kam te ilo o tuka we ravewora, wa o angel nan anan God we kalokalo sage, wa we taqtaqel siwo avune Nat tanun.

17. O Wosolagia a Cana.

Wa alo qon vatoliu o wosolagia a Cana takele Galilee, wa raveven Jesus aia. Wa neira me suware i Jesus mulan ma tar o tanun nan anana ape wosolagia. Wa o wine gate tira ape neira; wa raveven Jesus, ti vava munia wa, O wine tagai amaira. Nan i Jesus ti vet munia wa, Vavine, o sava amenan wa amaiko? na masao qonik gate gogoi tiqa. Wa i ravevena ti vet munra gagapalag wa, O sava ni te vareg kamin apena tur ge. Wa o tano pei o vat laveatea we pute aia, tataga nalinara ta Judea ape ge wenewene, tuwale wun te tira ape pue nirua si nitol. Nan i Jesus ti vet mun neira wa, Tav ura o tano pei mun o pei; wa neira me tav ura matalesles. Nan ti vava mulan mun neira wa, Tur tavreag ilokenake, tur vanogag mun i moai goro ganagana. Wa neira me vanogag. Wa i moai goro me nimnim ilo paso o pei me ris wine nia, pa ni gate gilala ma avea, nava ra gagapalag me tav o pei ti we gilala, wa i moai goro iloke me log o tanun qara lag ti, ti vet munia wa, O val tanun we sogo moai o wine we wia, wa o tanun nan me un vulera, ni qara sogo gate wia mantag, pa ko me taur viroag ti o wine we wia, ko qara sogo ilokenake. I Jesus me ge o qeteg vaglala iloke a Cana takele Galilee, wa ni me ge nanalue nalenasina, wa ira tinqoro anana me nomtupua.

Paso nan, ni me taqel siwo i Capernaum, ineia wa i ravevena tara tasina wa ira tinqoro anana; wa neira me toga aia o qon gate purat.

18. John i Vasugrono alo ima rotrot.

Nan i Herod me suware me taur varaget i John, wa me rotia alo ima rotrot, o manigiu i Herodias rasoan Philip i tasina, ape ni me lagia ti. Apen i John me vava mun i Herod si, Gate tira ape lea si ka lav rasoan i tasima. Wa i Herodias me lolonua apena, wa we maros we ge mateia, nava gate lai tiqa.

Apen i Herod me momogo i John, we gilala si neia o tannu taniniga wa we rono, wa ni me matagisgis goroa ; wa ape ni me tingoroa ni me gagapalag vagoqoqo apena, wa me tintingoro malakalaka ineia.

19. Irasei we tataga i Jesus.

Nan me ukeg vano paso i John, wa i Jesus me vano ilo Galilee, ti toretore mun o Lea we wia tape marana non God, ti vava wa si, O masaoi me wesu vunvun, wa o marana non God we rivtag veta ma, tur nomleas, wa tur nomtup o Lea we wia.

Nan alo ni we mulemule sir pan qilo ta Galilee, ni me ilo i Simon tana i Andrew i tasina we tul siwo o gape tultul ilo qilo, apen rara o vanvanona. Nan i Jesus ti vet mun rara wa, Ura mule ma ape kulak, wa na te ge kamurua si a qeteg vanvanona o tanun. Wa gaplot rara me toavtag morara o gape nan, wa me tataga ineia. Nan ni me van kalo mantagai nan o vatine, wa ti ilo i James natun Sebedee tana John i tasina, wa irara avawo aka we wurwuvag o gape nan. Nan ti log gaplot rarua ; wa rara me toavtag i tamanrara i Sebedee alo aka tara rowrowovag anana me qil, we vano ape kulana.

20. Jesus we vaesu o Mawea.

Nan neira we sasa ma munia isei o mawea we risa alo tano epana. Nan i Jesus ti ilo nor o nomtup, ti vet mun o mawea wa, Natuk, toga masur, me nomvitag napugama nan. Wa ilo, o tuan Vatvatogo me vava alo toqara wa, I gene iloke we vava nawono. Pa i Jesus me gilala nor o nonomia wa ti vet wa, Ape sava kam we nonom tatas alo toqamin ? Pa aveu we toga wora si qe vet, Me nomvitag napugama : si qe vet, Tavaraka, ka tatatale ? Pa si kami a gilala si i Nat tanun we mana a marama si a nomvitag o pugai ; nan ti vet mun o mawea wa, Ka tavaraka, ka la kalo natanoepama, wa ka van ilo imama. Wa ti tavaraka ti van at ilo imana. Pa o sul nol me ilo we gogogolo apena ; wa me log ronoga God, ni me la o mana tamaike mun o tanun.

21. Jesus we log Matthew.

Nan alo i Jesus we mule taso at nan aia, ni me ilo o tanun nasasana i Matthew we pute ape tano lele som ; nan ti vet munia wa, Ka tataga nau. Wa ti tavaraka ti tataga neia. Wa me ge tamaike, i Jesus we pute ape ganagana alele ima, ilo, ira Rowoagtalsom tara ganganor we qoqo me mule ma we pute tuwale amen Jesus tara tanun nan anana. Nan ira Pharisee we ilo neira me vet mun ra tinqoro anana wa, Ape sava i Vatogo kaminu we ganagana tuwale amaira Rowoagtalsom tara ganganor ? Nan ti ronotag apena, ti vet wa, Iragai gale esu gate maros ran o Gismana, nava iragai we gopa. Pa tur mule tur sikesike si o sava iloke wa si, Na we maros o magarosa wa gate oloolo : ape na gate mule ma si a loglog ira taniniga, nava ira ganganor si neira nomleas.

22. O vasasa ape qilo Bethesda.

Paso nan, o Lakalaka nora ta Judea ; wa i Jesus me mule kalo i Jerusalem. Wa o qilo a Jerusalem ape tano sheep ; we log alo vavae ta Hebrew si Bethesda, o paito tavelima apena. Wa ira mageregere nan we tar we risa alo iloke, ira matapei, wa ira qagesu, wa irasei o rurus apena, we toga nere i o ge tikitiko o pei. Apen o angel we siwo ma ilo qilo alo tuan masao qon, ti ge tikitiko o pei ; paso nan, isei qe taqel moai siwo ilo pei me matikitiko ti, ni te esu nan o sava gopae tea me qaloa ti. Wa i tuara tanun aia me mageregere ti o tau sanavul tol o numei laveatol veta. I Jesus me iloa we risa, pa ni we gilala ape ni me gopa tuai, ti vet munia wa, Ko we maros we esu ? Nan i gopae ti valua wa, Lord, tagai o tanun amenau si a lav nau ilo qilo alo tikitiko pei ; pa nan we mule, pa isei we sea we taqel moai inau siwo. Nan i Jesus ti vet munia wa, Tavaraka, la raka natanoepama, mule atalia. Wa o tanun me esu gaplot, ti la raka natanoepana, ti mule. Wa o qon ilone o qon mapsag.

23. Jesus we iloraka ira Sala.

Nan me ge alo qon nan ilone ni me van at ivvne tauwe sin tataro, wa ni me goara maran alo tataro mun God. Nan me

maran ti log ma suria ira tingoro anana nan; wa ti iloraka nan neira o tanun sanavul tuwale o numei nirua, wa ti log mulan o sasai muneira si ra Sala. I Simon, ni me log mulan nasasana i Peter, tana i Andrew i tasina, i James tana i John, i Philip tana i Bartholomew, i Matthew tana i Thomas, i James natun Alpheus tana i Simon, we logia i Selotes, i Judas natun James tana i Judas Iscariot i manirinia.

24. Ira gene vawia.

Nan ni me ilo o sul, ti kalo vawo tauwe, ti pute siwo, wa ira tingoro anana we van ma suria. Wa ni me waka navalana, ti vatogo neira, ti vet wa, Ineira ira gene vawia, ra masara alo lolora, ape namora o marana tavunana. Ineira ira gene vawia we lolowono, ape te ge masur kelura. Ineira ira gene vawia we aperig, ape neira te taur usurag mora o marama. Ineira ira gene vawia we malisala wa we marou o taniniga, ape neira te togo. Ineira ira gene vawia we lolo magariosa, ape te magariosa ineira. Ineira ira gene vawia ira lolo-matartoga, ape neira te ilo mora God. Ineira ira gene vawia, we ge tamata kel, ape te logira si ira natun God. Ineira ira gene vawia me gege neira ti o manigiu o taniniga, ape namora o marana tavunana. Kamiu ira gene vawia alo te vava vasigtag kamiu, wa we gege kamiu, wa we tila galegale kamiu ape sale gene we tatas nan manigin inau. Tur qaragara wa tur masekeseke, ape nomiu o rusarusai we poa avunana; pa tamaine gina neira me gege ira prophet nan me moai nan kamiu.

25. O lumagav a Nain.

Nan tnara qon rowo ni me vano ilo laqlaqe vanna we log si Nain, wa ira tingoro anana me goara tuwale amaia, wa o sul we qogo. Nan ni me rivtag o mategeare vanna, ilo, we sasa lue o tamate, natun ravevena o wotuwale, wa ineia o naro, wa o tanun talo vanna ilone o sul amaia. Nan i Lord me iloa, ti magariosa ineia, ti vava munia wa, Nipea tantan. Wa ni me peten, ti tano o tano-sasasa, wa iragai we sasa we tira late. Nan neia wa, Lumagav, nau we vava muniko, Tavaraka ma. Nan o tamate ti pute raka, ti qeteg vavava. Wa ni me ukegia muu ravevena. Wa o gogolo me lavira nol, wa neira we log

ronoga God, we vet wa, O prophet liwoa me wot ma amen nina, wa God me vaatev ma o sul anana. Wa o roro ike ape neia me gao nol a Judea, wa alo vanua nol we toga wawaliog.

26. Jesus we norov goro o lan wa o rep.

Nan me ge alo tuara qon iloke ni me vega kalo vawo aka tara ra tingoro anana ; pa ti vet mun neira wa, Nina levegao i tavala qilo. Wa neira me tikarag. Wa alo gamova ni me maturu, wa o siwo me siwo ma ilo qilo, wa o aka ti urauravag o pei, wa neira we vagona apena. Nan neira me petenia, we vavanovia, we vava wa, Vatogo, Vatogo, inina we mate nake. Nan ni me tavaraka, me norov goro o lan, wa o rep pei we taoraora, wa rara we mot apena, wa gara taro popo. Nan ni me vava mun neira wa, Avea nomiu o nomtup ? Wa neira me mamakei gogolo we varvava wa, O sava tanun gai iloke ? ape ni we gatogoro o lan wa o pei, wa rara we ronotagia gegese.

27. Jesus we vaesu o tavine ; wa we ge raka kel natun Jairus.

Nan alo ni me vava tamaike nan mun neira, ilo, isei o tanun liwoa goro ti mule pata ma suria, ti vatieqan goroa, ti vet wa, Natuk o malamala me mate veta ; pa mule ma, ka map napanema avunana, wa ni te esu. Wa i Jesus me tavaraka wa tara tingoro anana me tataga ineia. Wa ilo, o tavine o nara laqelae me ge neia o tau sanavul tuwale o numei nirua veta me van ma ape kulana, wa me tano retret ape non o golgolo siopa. Ape ni me vava alo ineia kel wa, Si na qe tano vires ape non o siopa te ge esu nau apena. Pa i Jesus me gole ris wa ti iloa ti vet wa, Ka toga masur, natuk, nom o nomtup me vaesu ko. Wa me vaesu o tavine ilone alo masao qon ran ilone. Nan i Jesus me nina naiman i liwoa goro, wa we ilo ira gege vigo wa o sul nol we porogatagata, ti vet mun neira wa, Toa reag, ape malamala iloke gate mate, pa we maturu. Pa neira me marmaraesagia. Pa me vure reag paso o sul, ti kalo pata ti taur goro napanena, wa o malamala me tavaraka. Wa o roro ike me roro ilo vanua nol ilone.

28. Jesus we vatran at ira Sala.

Nan ni we log ma suria ira numei nirua, wa we qeteg suware neira at pul ruarua, wa ni me la muneira o mana goro o vui gagavu *nan*. Wa ni me gatogorora si nipea taur o sava ape matesala, nava o qat tigo ta tuwale ; nipea o tana, wa nipea o bread, wa nipea o som ape rotig ; nava si a rot goro o malekai mun o vin-cow, wa si nipea saru o siopa sarusaru nirua. Nan ti vet muneira wa, Alo si kam qe kalo pata ilo ima avea, tur togotoga aia kamiu gai rowolue nan o vatine. Wa irasei *nan* qe tete lav vasgot kamiu avea, wa tete ronotag kamiu, alo kam we rowolue nan aia, tur nenenag savrag o wuwue tano alalane ranomiu si a gaganag we tira goro neira. We nun nan we vava mun kamiu si te mataketake mun Sodom tana Gomora alo qon veveg nan mun o vanua ilone. Nan neira me rowolue we tore-tore si o tanun *nan* a nomleas. Wa neira me vure lue o vui ganganor *nan* we qoqo, wa me nonon ira mageregere we qoqo mun o lig olive, wa me ge esura.

29. Namatean John i Vasugrono.

Nan o qon we wia me wesu, i Herod me ge o ganagana ape ni me wota ti alolona munra liwoa *nan* amaia, tara liwoa goro tar, tara moai *nan* ta Galilee. Wa natun i Herodias o tavine me mule pata ma, me lakalaka, wa we tano mun i Herod tarasei we risa tuwale amaia ; wa i Maranaga me vet mun o malamala wa, Ka paere munan ape gene tea ko ta maros lai, wa na te la at muniko. Wa ni me vava vagogonag munia si, O gene tea ko ta paere lai munan apena, na te la at muniko, ta nina ape nok o tavala marana. Nan iro gene me rowo pata, me vet mun ravevena wa, Si na paere o sava ? Nan neia wa si, Naqatun John i Vasugrono. Wa gaplot ni me kalo pata togtogoa sur i Maranaga, me paere mona, we vet wa, Nan we maros si ka la rigrig ma alo tapera naqatun John i Vasugrono. Nan nalolon i Maranaga me wono ran apena ; pa o manigiu o vavae ni me log vagogonag ti, wa o manigiu iragai we risa tuwale amaia, ni gate maros we gevtagia. Pa i Maranaga me vatran gaplot o soldier at, me vareg si a lav naqatuna ma. Wa i gene me mule at, me sal mot naqatuna alo ima rotrot, wa me

lav naqatuna ma alo tapera wa me ukeg mun o malamala ; wa o malamala me ukeg mun ravevena. Nan ira tingoro nan anana me ronotag mora, me mule at, wa we taur kalo natamatena, wa me saloa alo qaran tamate,

30. Jesus we vanan o sul tar.

Nan i Jesus me ate lan, ti sagarag o sul we qogo we mule ma suria, ti vet mun i Philip wa, Nina te wol o sinaga avea aganragai nan iloke ? Pa ni me vet tamaike si a meregalea, ape ni me gilala mona o sava ni te ge. Nan i Philip ti valuia wa, Ta wol o bread mun o som melnol vagarua tete ninile val tanun. Tuwale nanra tingoro anana, i Andrew, tasin Peter, ti vet munia wa, O lumagav iake, o bread tavelima amaia, o barley, wa o iga nirua ; pa te tira gasei ape neira we qogo ? Nan i Jesus wa, Tur vaptag o sul. Wa o valis we lolo alo vatine. Nan o tanun nan me pute siwo tama tar vagatavelima. Nan i Jesus me taur o bread, ti wiewavae, ti tirag munra tingoro, wa ira tingoro mun o tanun nan me pute siwo ; wa o iga mulan tama isei-ge maros. Wa neira me togo qet, ni me vet munra tingoro anana wa, Vilerag o garate sinaga me tuqe ti, nan o sava wa tagea. Wa neira me vilerag, wa me sogon ura o gete sanavul tuwale o numei nirua mun o garate bread tavelima ilone neira me ganagana matila ti. Wa o manigiu o ine iragai me ilo o vaglala i Jesus me ge ti qara vet wa, We nun, i gene iloke i Prophet te mule ma ilo marama.

31. Jesus we varavara avune pei.

Wa i Jesus we ilo vaglala ape neira te mule ma we wosagia, we ge ineia sin maranaga, wa ni me toa kel mulan magesena i tauwe. Wa me ravrav veta, ira tingoro we tagel siwo i lau ; we rap vawo aka, we gamo siwo tavala qilo i Capernaum. Wa me qon, wa i Jesus gate mule tiqa surira, wa o rep we kalokalo ma ape lan liwoa we vus. Wa ineira me sua o masaoi sanavul rua o numei tavelima si sanavul tol, qara ilo i Jesus ti mulemule avune pei, ti rivtag o aka, wa neira we gogogolo. Pa ni me vava muneira wa, Inan iloke, turpea gogogolo. Wa ineira me lav vasingotia ilo aka ; wa o aka ti olo gaplot salilina ineira me sua aia.

32. Ineia i Christ.

Nan i Jesus tara tingoro anana me rowolue at ilo vutre vanua *nan* a Caesareia Philippi ; wa a matesala ni me varus raka ira tingoro anana, we vet muneira wa, O tanun *nan* we vava ape nau si isei ? *Nan* neira me valui goroa wa, I John i Vasugrono, pa o tuaniu si Elia, wa o tuaniu mulan si isei nanra Prophet. *Nan* ti varusira wa, Pa kamiu we vava si inau isei ? Wa i Peter we valui goroa ti vet wa, Iniko i Christ. Wa ni me norov gorora, *nan* neira wa gaganag munsei ape neia.

33. Jesus we vava ape mateana.

Nan ni me qeteg vatvatogo ineira, si amon o Nat tanun sin ronovivtig vagaqogo ; wa si ra Tamtamatua *nan* tara Oloolo liwoa tara Vatvatogo te gevtagia ; wa si te vus mateia, wa si me paso o qon nitol ni te tavaraka kel, Wa ni me wawan we gaganag o vavae ilone. *Nan* i Peter me lav sea ineia, wa me qeteg norov goroa appena. Pa ni me kilau, wa we sagarag ira tingoro anana, we norov goro mona i Peter, ti vet wa, Toa kel, gai, ape kulak, Satan ; ape ko gate nonom ape gene *nan* anon God, nava nor o tanun.

34. Natarapen Jesus we lenas.

Nan o qon laveatea me paso, i Jesus we lav sea i Peter tana James ratol John, we mulevag kalo iratol vawo tauwe we eleele, ineira magesera we asau. *Nan* natarapena me sea *nan* amoa ape nagoratul, wa non o siopa me vagovgov raka, aqaga les tam o snow, tama itagai ituwale i asaasa siopa a marama te ge lai sin aqaga tamaine. *Nan* me suar ti munratol si a ilo Elia tana Moses, wa irara we varvavava amen Jesus. Pa i Peter we valui goro, we vava mun i Jesus wa, Rabbi, we wia ras si nina a toga iake ; wa nina a tape o paito ta tol appena, muniko tuwale, wa mun i Moses tuwale, wa mun Elia tuwale. O manigin ni gate gilala o sava siu vava, apen ratol we gogolo aneane. *Nan* o maligo we taqa ma we malumalu goroa ; wa o linai me rowolue ma *nan* o maligo, we vava si, Iloke natuk o meratape, tur tingoro ineia. Wa gaplot ratol we ateate kelkel, wa gate ilo mulan isei, nava i Jesus magasena amen ratol.

35. Jesus we vatran at ira 70.

Nan iloke nan me paso, i Lord me vonog raka 'tuan rasei we sea sanavul lavearua, ti vatranira pulpul rua at ape nagona ilo val laqlaqe vanua, wa val vatiu nan, ni te mule mona anaaisa aia. Nan ni me vava mun neira wa, O gorogoro we poa, pa ira mawmawuitag o tapai: pa tur tataro mun i Lord i tag gorogoro, ni vatran o tanun mawmawui nan ape non o gorogoro. Tur vano at: ilo ma, na we vatran kamiu at tam o nat sheep nan ilo vatitne goe kurkur. Turpea roaroan o tana som, wa nipea o tapera, nipea o sarusaru goro malekai: turpea wievavae isei a matesala. Kam qe mule pata ilo sava ima, tur vava raka wa, Ni tamata alo ima iloke. Wa si ta nat tamata aia, o tamata anomiu te gara avunana; pa si ta tagai, o tamata nomiu te nug kel ma sur kamiu. Tur toga alo ima ilone nane, we imaima wa we ganagana o gene nan tamaira: apen i mawmawuitag we sar ape non o rusarusai: turpea sirsirig valuima. Wa kam qe mule pata ilo sava laqlaqe vanua, wa neira qe lav vasgot kamiu, tur ganagana o savasava neira te sogo mun kamiu. Wa tur ge esura we gopa aia, wa tur gaganag mun neira wa, O marana non God me susurut ma sur kamiu. Pa kam qe mule pata ilo sava laqlaqe vanua, wa neira tete lav vasgot kamiu, tur rowolue ilo matesala nan we tawela aia, tur vava wa, O wuwue tano iloke gai tape vanuamiu me gara ape ranomam ikamam we manreag goro kamiu: panava tur lolomaran o ike, si o marana non God me susurut ma. Pa nau we vava mun kamiu wa, Te mataketake mun Sodom alo qon iloneia nan mun o laqlaqe vanua ilone.

36. O ta Samaria we Wia.

Wa ilo, o tuara Vatogo me tavaraka we meregalea, ti vava wa, Vatogo, o sava na te ge si na taur usurag mok o esu galava? Nan ni we valui wa, O sava me rave veta alo Lea? Ko we vasogo tama avea? Nan ni we valuia wa, Ka tape i Lord God iniko alo toqama nol, wa alo atama nol, wa alo tinegaro nol, wa alo nonomia nol: wa o tagvanuama tama iniko. Nan ni we vet munia wa, Ko me valui taniniga: ka ge tamaine wa ko te esu. Wa ni we maros we ge tintin naapena, ti vava

mun i Jesus wa, Pa isei tagvanuak? Nan i Jesus me valni goroa wa, O tuarasei me taqel sur siwo nan o Jerusalem i Jericho, pa me roro ilo tanun vus pal, wa neira me saru reag non o siopa, me towosia, me rowo vitagia, mantagai ti e te mate. Wa o tuara Ololo me taqel gap siwo alo matesala ilone : me iloa, me mule sispara. Wa tamaine mulan gina o tuara ta Levi me nina o vatine, we mule ma, ti iloa, ti mule sispara. Nava o tuara ta Samaria, alo non o vanoga, me nina ineia, me iloa, ti lolo magarosa ineia, ti van ma suria, ti rot goro o mate mataqa, ti lin o nimiru wa o wine apena, ti vaptigia avune pulan o ass, ti takia ilo ime tawu, ti tataga suria. Wa alo matava sin mule, ti raun lue o som nirua, we le at mun i tagiima, ti vet wa, Ka tataga suria; wa o sava ko te la sal ape neia, nau we kel mulan ma, wa na te wono pug muniko apena. Ko we nonom isei nan ratol me qeteg tagvanua mun o tanun me roro ti ilo tanun vus pal? Nan neia wa, I gene me gagapalag magarosa munia. Nan i Jesus ti vet munia wa, Ka van, ka ge moma tamaine.

37. O Natui me Tagea.

Nan neia wa, Ranatunsei pul rua apena : wa o tawurmara me vava mun tamana wa, Mama, ka le ma mun nau natakele pulama we tira ape nau. Wa i tamana me asega valrara napulana. Wa o qon gate purat me paso o tawurmara me vile nol tuwale, ti sirig ras ilo vanna we sea, ti ge garugaru vitega vana-meaga napulana ape togara kiskislag. Wa me ganvun nol paso nania, o maro lawalawa qara ge lolovag o vanua ilone ; wa ni me masmasawora raka apena. Wa ni me mule we kata amen o tuara tagvanua talo vanua ilone ; wa ni me vatrania at ilo utagina ape vanan qoe. Wa ni me maros we gan togo mun o wotangae nagara qoe ; pa isei gate la qalo munia. Wa nalinana me nanarag kel ma, ti vava wa, Nivisa ra rowrowovag we qil amen tamak we gana matila o sinaga, pa inau iloke we uro mate ! Na te tavaraka na te mule kel sur tamak, na te vet munia wa, Mama na me ganganor goro vunana, wa alo nagoma, wa na gate sar si a log natuma inau : ka ge inau tama o tuara rowrowovag anama me qil. Wa ni me tavaraka, ti van sir tamana. Pa ni qale ras i tamana me iloa, ti lolo magarosa neia, ti valago, ti suragia avune nenena, ti roromtagia. Nan natuna me vet munia wa, Mama, na me ganganor goro vunana wa alo

nagoma, wa nau gate sar si a log natuma inau. Wa i tamana me vava mun ra rowrowovag wa, Tur la lue gaplot ma o moe siopa, tur saru goroa nia, wa saru goro napisuna mun o lala, wa saru goro namalekana; wa le lue ma o nat cow we wuras, tur vus mate, wa nina ganagana a malakalaka. Ape natuk iloke me tamate ti, pa me esu kel; me tagea ti, pa me ilo kel. Wa neira me malakalaka raka. Pa o moemera alo utag; wa alo we kel ma, we peten o ima, ti ronotag o vigo wa o sawae; wa ni me log tuara lumagav ma, ti varusia wa, O sava iane? Nan ti vet munia wa, I tasima me kel ma; wa i tamama me vus gan o nat cow we wuras, ape ni me lav esu kelua ma. Pa ni me lologagara, wa ni gate maros we mule pata. Pa i tamana me rowo lue we tiasia ma. Na ni me valui we vava mun tamana wa, Ilo, o tau we qoqo tamaike nau me mawmawui muniko, wa na gate tames tea tiqa nalinama, pa ko gate le tea mun nau o nat goat, si tak ra pulsalak a malakalaka tuwale apena. Nava natuma iloke me kel ma, me ge ganvun ti napulama ape vavine vilevile som, ko qara vus mate gan o nat cow we wuras. Nan neia munia wa, Natuk, ko we gogae ran ma amen nau wa napulak o savasava napulama; nina malakalaka, nina qaraqara we wia nan, ape tasima iloke me tamate ti, pa me esu kel, me tagea ti pa me ilo kelua.

38. Jesus we ge raka kel i Lasarus.

Nan o tuarasei me gopa, i Lasarus ta Bethany talo vanuan i Mary tana tasina i Martha. Wa i Mary ilone me urai i Lord ti mun o lig nonon ilone me man naranona mun nauluna, wa i tutuana iloke we gopa. Wa ira tutuana me vatran isei ni vet munia wa, Lord, ilo, i gene ko we tapea we gopa. Pa i Jesus me ronotag, ti vet wa, O gopae iloke tete tira ape matea, nava o manigiu nalenasin God, si Natun God ni lenas nia. Wa i Jesus we tape i Martha tana tasina ratol i Lasarus. Wa ni me ronotag ape ni we gopa, pa ni qale toga o qon nirua alo vatine ineia aia. Paso nan, ti vet mura tinqoro wa, Nina mule kel Judea. Nan ira tinqoro we vava munia wa, Vatogo, ira ta Judea me sike rigrig ti iniko si a patuniko, pa ko we mule mulan aia? Nan i Jesus ti valui wa, Sanavul tuwale o numei nirua wun o masaoi alo maran tuwale? Si isei ge mulemule alo maran tete tutuag, ape ni we ilo o marmararan talo marama

iloke. Nava si isei qe mulemule alo qon te tutuag, ape o mar-
mararan tagai alo lolona. Ni me vava tamaike ; paso nan, ni
qara vava muneira wa, I Lasarus i pulsalanina we matur ; pa
na we va at si a vavanovia. Nan ira tinqoro we vet munia wa,
Lord, ni ta matur te esu kel. Pa i Jesus me vava ape mateana ;
nava neira we nonom si ti vavava ape ni we matur-mapsagia.
O manigiu o ine i Jesus qara vava lue muneira wa, I Lasarus
me mate. Wa nau we qara apen kamiu si na gate toga aia, o
manigiu kam te nomtup apena ; panava nina va at suria. Nan
i Thomas, we logia si Didymus, ti vet munra tinqoro ra valuna
wa, Nina mulan a va at si a mate tuwale amaia.

Wa i Jesus me nina at, pa ni we gilala ape ni me risa alo
qarana o qon nivat veta. Wa Bethany arivtag Jerusalem, o
masaoi tama sanavul tuwale o numei tavelima. Wa ira ta
Judea we qogo me mule veta ma sur i Martha tana i Mary si a
ge masur rara ape tutuanrara. Wa i Martha we ronotag apen
Jesus me rasu ma, ti mule varnina ineia ; nava i Mary qale
pute alo ima. Nan i Martha ti vet mun Jesus wa, Lord, ko ta
iake, tutuak tete mate. Wa ilokenake na we gilala apen God
te le muniko o savasava ko te paere mun God apena. Nan i
Jesus ti vet munia wa, Tutuama te tavaraka kel. Nan i
Martha ti vet munia wa, Nau we gilala ape ni te tavaraka
kel alo tavaraka alo pasasoane qon. Nan i Jesus ti vet
munia wa, Inau o tavaraka kel, wa o esu ; isei qe nomtup
inau, sin qe mate, pa ni te esu ; wa isei qe esu wa we nomtup
inau, tete mate lai ti tuai. Ko we nomtup o ike ? Nan ni
we vava wa, We, Lord ; nau me nomtup veta si iniko i
Christ Natun God, i gene iloke we mule ma ilo marama.
Ni me vava paso tamaike, ti vanreag, ti log rorono tasina i
Mary, ti vet wa, I Vatogo iake, wa ni we logiko at. Ni me
ronotag, pa ti tavaraka gaplot, ti mule suria. Wa i Jesus
gate nina tiqa avarea ; ni qale toga alo masaoi i Martha me
varnina ineia ti aia. Wa ira ta Judea we pute amaia alo
ima si a ge masuria, we ilo i Mary ti tavaraka gaplot ti rowo-
lue, we tataga ineia, we nonom si ni we mule ilo qarana si a
tani aia. Wa i Mary me mule nina o vatine i Jesus aia, ti iloa,
ti suragia ape ranona, ti vet munia wa, Lord, ko ta iake, tutuak
tete mate. Wa alo i Jesus we iloa we tani, wa ira ta Judea me
mule tuwale amaia we tani, naatana me tatige, wa ni we ma-
tikotiko ; ti vet wa, Kamiu me saloa aveva ? Nan ineira we

vet munia wa, Lord, van ma si a ilo. I Jesus me tani. Nan ira ta Judea we vava wa, Ilo, ni me tape tamavea ineia. Nan o tuanira me vet wa, I gene iloke me ge lik namatansei me pei ti; ni gate mana si a kearag o matea nan o tanun mulan iloke? Wa naatan Jesus me tatige aneane, wa ni we mule nina o qarana. O lia ilone, wa o vat we pute apena. Nan i Jesus wa, Lareag o vat. Nan i Martha tutuan o tamate ti vet munia wa, Lord, ni me puna veta; ape naqonina me vat veta. Nan i Jesus ti vet munia wa, Nau gate vava muniko wa, Si ko qe nomtup, ko te ilo moma nalenasin God? Manigin ilone neira we lareag o watu. Wa i Jesus me ate kalo namatana, ti vet wa, Mama, nau we vareaniko apeniko me tinqoro nau. Wa nau me gilala si ko we tinqoro vagae inau; pa na me vava o manigiu o sul we tira waliog iake si neira a nomtup si ko me vatran nau ma. Ni me vava tamaike, paso nan ti awoawo mun o linai we poa wa, Lasarus, rowolue ma. Wa o tamate me rowolue ma, me vivis goro napanewa wa naranona mun o siopa talo qaran tamate, wa me vivis goro nanagona mun o siopa manman. Nan i Jesus ti vet muneira wa, Ulia, ukegia ni mule. Wa ira ta Judea we qoqo me mule veta ti sur Mary, we sagsagarag mora o gaga-palag mon Jesus, pa we nomtupua.

39. Jesus we vaesu ira Mamanigata 10.

Nan alo ni we nina pata ilo tuara laqlaqe vanua, o tanun sanavul tuwale o mamanigata we varnina neia, we tira asau. Nan neira we log eleele, we vet wa, Jesus, Vatogo, magariosa kamam. Nan ni me ilora, ti vet wa, Tur va at, tur gaganag natarapemiu mun ra Oloolo. Nan me tamaike, neira me van at, wa qara wenewene kel. Wa i tuwale nan neira me ilo si me wenewene kel, ti vusiag kel, wa mun o linai we poa ti log ronoga God. Wa ti suragia ape nagona peten naranona, ti vareania; pa ineia o ta Samaria. Nan i Jesus we valui ti vet wa, Ira sanavul tuwale gate wenewene kel? pa ra laveavat, neira ave a? Gate ilo rasei we vusiag kel ma si a ge o ronoga mun God, pa o tawu iloke tuwale. Nan ni me vet munia wa, Távaraka, van at, nom o nomtup me ge esu ko.

40. O Pharisee tana o Rowoagtsalsom.

Wa/ni me vava tenegag mulan tamaike mun o tuanrasei we sov avunara kel si we taniniga, wa we surtagtageag o sul nol we sea. Irasei pul rua me mule sage ilo tinesara we rono si a tataro ; tuwale o Pharisee wa o varuei o Rowoagtsalsom. Wa o Pharisee me tira we tataro vires neia wa, God, na we varean iniko, ape nau gate tama o tanun nan o sul, we wosawosag, we variava, we pakapaka, si tama o rowoagtsalsom iloke. Nau we garagara mamasa vagarua alo masao qon mapsag, na we le o sanavului nan nok o val tuvatuvag. Nava o Rowoagtsalsom we tira arasu, gate maros we vawerei vires namatana ivunana, pavana me tut navarana, ti vet wa, God, magariosa inau i ganganor. Na we vava mun kamiw wa, I gene iloke me kel siwo ilo imana me veveg taniniga raka sage ineia nan o tuara ; ape val sei qe sotalia te ge pepewua ; wa isei qe ge pepewu kelua te ge rakatia sage.

41. Jesus we vawia o natmera nan.

Nan neira me lav ma suria o natmera nan sin tanovira, pa ira tingoro me norov goro ragai me lavira ma ti. Nava i Jesus me ilo, we loloanu apena, wa we vet muneira wa, Tur ukeg ira natmera si a mule ma sur nau, wa turpea ge gorora apena ; ape o marana non God norasei we tama ineira. We nun nau we vava mun kamiw wa, Si isei qe tete la mona o marana non God tama o natmera, ni tete mule pata lai ilolona. Wa ni me garovag gorora, me tanovira, me wiewavae neira.

42. Bartimeus.

Nan neira we nina siwo i Jericho ; wa alo ni we rowolue nan o Jericho, tara tingoro anana, wa o sul we qoqo, i natun Timeus, i Bartimeus, o matapei, we pute pan matesala, ti valapaere. Nan ni me ronotag si Jesus ta Nasareth iloke, wa ti qeteg awoawo, ti vava si, Natun David, Jesus, ka magariosa inau. Nan neira we qoqo me norov goroa sin toga rorono ; nava ni me awoawo raka sage nan amoa si, Natun David, magariosa inau. Nan i Jesus me tira late me vet si a logia ma ; wa neira we

loglog i matapei ma, we vava munia wa, Ka sov naapema ; tavaraka gai, ni we loglogiko. Wa ni me savrag non o viovio, me tira raka, me mule sur i Jesus. Nan i Jesus ti vet munia wa, O sava ko we maros si na ge muniko ? Nan i matapei me vet munia wa si, Rabboni, si na ilo kel. Wa i Jesus me vet munia wa, Mule at, nom o nomtup me vaesuko. Nan ni me ilo kel gaplot, wa qara tataga i Jesus alo matesala.

43. Sakeus.

Wa ni me nina pata veta wa we mule raveag lue o Jericho. Wa ilo, i gene me log nasasana Sakeus, neia o Moe Rowoagtal-som, wa ni we meresom. Wa ineia iloke we sikesike sin ilo Jesus si neia isei, panava gate lai ape sul, ape neia natarapena we qatutui. Wa ni me valago taso amoa, ti rap kalo ivawo sycomore sin iloa, ape ni te mule talavivis alo matesala ilone. Nan i Jesus me nina o vatine, ti ate lan kalo, ti vet munia wa, Sakeus, siwo gaplot ma : ape namok ran si na toga qarig alo imama. Nan ni me siwo gaplot, wa me lav malakalaka ineia. Wa neira we ilo we terevanutnut nol we vava wa, Ni we mule sur i ganganor mun tawuna. Wa i Sakeus we tira, we vava mun i Lord wa, Ilo, Lord, natavala pulak na we le mun ra masara, wa si na me taur mok som ti ape tila galegale, na we la kel vagavat. Nan i Jesus me vava munia wa, Qarig o esuva me sarovag ilo ima iloke ape ineia iloke mulan natun Abraham. Apen i Nat tanun me mule ma sin sike wa sin vaesu o sava me tagea ti.

44. PALM SUNDAY.

Nan alo neira we rivtag Jerusalem wa me nina veta a Bethphage, ape tauwe Olivet, i Jesus qara vatran at o tinqoro anana pulrua ; ti vet mun rara wa, Ura mule ilo laqlaqe vanua we sar taniniga ikamiu, wa kamurua te ilo gaplot momurua o ass me ligo vataqav wa o nati ass amaia ; ura mamasug wa ura lav irara ma. Pa si isei qe vava o sava mun kamurua, kamurua te vava wa si, I Lord we maros ran rara ; wa ni te vatran gaplot irarua ma. Pa me ge iloke o manigiu si ilone me vava ti mun i Prophet te tira ran apena, ti vet wa, Tur gaganag lue mun o nat Sion o tavine wa si, Ilo ma, nom o maranaga we

mule ma suriko, pa ineia we aperig, wa ni we pute avawo ass, wa avawo nati ass. Wa o tinqoro anana me mule at, me ge ran tama i Jesus me vareg rarua ti ; wa me vanogag ma o ass wa o nati ass, wa me map nor o siopa vawo kulanrara, wa ni qara pute avunandrara. Wa we qogo aneane amaira me lilnag nor o siopa goro o matesala, wa tuaniu me tara late o wotiu nan wa me veiar goro o matesala nia. Nan o sul we mule amoa wa we tataga me awoawo gegese we vet wa, Hosanna mun i Natun David, tur wiewavae isei we mule ma alo sasan Lord, Hosanna vawo tuka. Nan ni me nina a Jerusalem o laqlaqe vanua nol me matikotiko, ti vet wa, Pa isei iloke ? Nan o sul wa, I gene iloke i Jesus o Prophet ta Nasareth a Galilee.

45. MONDAY ALO WEEK WE RONO.

Nan i Jesus me mule pata ilo Vatine we Rono non God, wa me vnre lue iragai nol we wolwol alo Vatine we Rono, wa me wil tapelin o tano som nora valvalet, wa o tanoputepute nan nora wolwol qona ; ti vet mun neira wa, Me rave ti ; wa si, Te log naimak o tur ima tatara, pa kamiu me ge mun liara vuspal. Nan ira matapei tara qages nan me mule ma suria alo Vatine we Rono, wa ni me vaesura. Pa ra Ololo liwoa nan tara Vatvatogo me ilo mora o vasasa nan ni me ge ti, wa o reremera nan we awoawo alo Vatine we Rono wa si, Hosanna mun natun David, wa nalolora me anuanu apena ; wa me varusia wa, Gai, ko we ronotag iragai we vava o sava ? Nan i Jesus muneira wa, We, kamiu gate vasogo tiqa si, Nan navalara nanatmera wa o tete nan ape sus ko me ge taurmate mom o line varean ? Nan ni me toavtagira, me sere lue nan o laqlaqe vanua i Bethany, me matmatur aia.

46. TUESDAY ALO WEEK WE RONO.

(1) O Lea Vatan o Moai.

Nan i tuara Vatvatogo me nina ma, wa we ronotagira we varsikesike, pa ni me gilala si ni me valui goro mantag neira, wa ni qara varusia wa si, O sava lea vatan o moai alo lea nol ? Nan i Jesus me valui goroa wa si, O moai alo lea vatan

nol iloke wa, Ka ronotag Israel ; i Lord God inina i Lord tuwale wora. Wa ko te tape i Lord God iniko mun natogama nol, wa mun naatama nol, wa mun nom o nonomia nol, wa mun nom o tinegaro nol. Iloke o lea o moai nake. Wa o varuei we sasarita apena iloke, Ko te tape i tagvanuama tama iniko kel. Itagai mulan o lea vatran we liwoa nan rara iloke. Nan i Vatvatogo me vet munia wa, Aia, Vatogo, ko me vava mun o line nun, apen God i tuwale wora, wa i tagai mulan o tuara pa ineia magesena. Wa si a tape ineia mun o toqai nol, wa mun o lolomaran nol, wa mun o atai nol, wa mun o tinegaro nol, wa si a tape i tagvannansei tama ineia kel, iloke raka sage sal o val oloolo sinsin nol wa o val sale olqolo nan. Nan i Jesus me ilo si ni me valui matanur, we vet munia wa, Iniko gate aras nan o marana non God. Wa paso nan isei gate nom mot tea si a varusia mulan.

(2) Iro naro we alena.

Nan i Jesus me pute veta siwo we sar taniniga o tano som, wa we iloilo si o sul we saksakarag o som ilo tano som gasgasei. Wa ira meresom we qoqo me sakarag mora we qoqo. Nava o tavine tuwale o naro me nina ma, o masara, wa ni me sakarag o qatut som nirua, we sasarita ape takele penny. Nan ni me log ma suria ira tingoro anana, ti vet muneira wa, We nun na we vava mun kamiu, si o naro iloke o masara me sakarag sal neira nol we saksakarag mora ilo tano som. Ape neira nol me sakarag nan napulara we ura sal ; nava neia nan napulana gate sasarita amaia me sakarag mona o sava nan amaia, o gene nol ni te esuesu apena.

(3) O malamala 10.

Nan alo ilone te tenegag ape marana tavunana ti tama o malamala pul sanavul tuwale, me taur nor o pul, we rowolue si a varnina o tanun qara lag ti. Nan tavelima nan neira we matanur, nava tavelima o qure. Ape iraro qure me la nor o tano pul, nava gate la ilo o ligiu amaira. Pa iraro matanur me la tuwale o ligiu alo nor o tano ligiu, wa nor o tano pul nan. Nan alo i lag we maumaul, ineira nol me matmatuav, we matmatur. Nava alo tine qou o rorovia wa, Ilo ! i lag veta

ma: tur rowolue ma si a varnina neia. Nan alo ilone iraro malamala nol ilone me tavaraka, me wurvag nor o pul. Nan iraro qure me vet muraro matanur wa, Tur le tea ma o tuan ligiu amen kami; ape nomam o pul nan we matemate. Nava iraro matanur we valuire we vet wa, Nipea, tete tira wun apen kamam wa apen kami; nava tur vano sur ra tuvativag, tur la momiu amaira. Nan alo neira qale mule wolwol i lag me nina ma; wa iragai me taurmate veta me kalo pata amaia ilo wosolagia; pa me tipag goro o mate ima. Paso nan a tagir o malamala nan ilone qale toga me mule mora ma, we vet wa, Lord, Lord, ka waka mun kamam. Nava ti valui ti vet wa, We nun na we vava mun kami wa, Na gate gilala ikami. O manigiu o ine tur mamata goro, ape kami gate gilala o qon si o masao qon o Nat tanun we mule ma alolona.

(4) O sheep nan wa o goat nan.

Pa anaia o Nat tanun te mule ma alo lenasina wa ira angel nol amaia, wa ni te pute vawo tano lenasina; wa o sul nol nan te gogorag tuwale goro nanagona, wa ni te aseg wora ineira tama i altag goro sheep nan we aseg wora o sheep nan nan o goat nan. Wa te map o sheep nan alo matuana wa o goat nan alo galaona. Nan i maranaga te vava mun ragai alo matuana wa, Ragai! ira gene vawia amon Tamak, tur van ma, tur taur usurag momiu o marana me ge taurmate ti mun kami alo qeteg marama ma. Ape nau me malinsala, wa ikami me vanan nau; nau me marou, wa ikami me le mak o pei ma; nau me salavano, wa ikami me lav vasgot nau. Nau me masara, wa kami me saru goro nau mun o siopa; nau me gopa wa kami me vaatev inau; nau me toga alo ima rotrot, wa kami me va ilo nau. Nan ira taniniga te valui ti vet wa, Lord, alo sava kamam me iloko o malinsala wa ikamam me vananiko; si we marou wa me le mam o pei? Alo sava ikamam me iloko o salavano wa me lav vasgotiko; si o masara wa me saru goroko? Alo sava ikamam me iloko we gopa, si alo ima rotrot, wa me va iloko? Nan i Maranaga te valuire te vet wa, We nun nau we vava mun kami wa, Apen kami me ge tamaine mun i tuwale amaira tatasik iloke mantagai aneane, kami me ge munan. Paso nan ni te vava muragai alo pane galao wa, Ira vivnag! tur van reag nan nau ilo av galava me

ge taurmate mun Satan tara angel *nan* anana. Ape nau me malinsala, wa kami gate vanan ilo nau ; nau me marou, wa kami gate la mak o pei ma. Nau me salavano, wa kami gate lav vasgot nau ; o masara, wa kami gate saru goro inau ; nau me gopa, wa me toga alo ima rotrot, wa ikami gate vaatev inau. *Nan* neira mulan te valua wa, Lord, ananaisa kamam me iloko we malinsala, si we marou, si o salavano, si we masara, si we gopa, si alo ima rotrot, wa kamam gate tataga suriko. *Nan* alo ilone ni te valura te vet wa, We nun nau we vava mun kami wa, Apen kami gate ge tamaine munsei tuwale tamaira tatasik iloke mantagai aneane, kami gate ge munau. Wa iloke *nan* te van reag ilo tano sarsar galava, pa ira taniniga ilo esu galava.

47. WEDNESDAY ALO WEEK WE RONO.

Paso nan, ira Oloolo liwoa, wa ira Vatvatogo, wa ira Tamamaragai tamaira sul, me gogorag tuwale ilo masao-iman i Moe-oloolo, we logia si Caiaphas, wa neira me nit sara tuwale nalinara si neira taur i Jesus mun o galeva, wa te ge mateia ; pa neira me vet si nipea alo Lakalaka, nan wa qeteg matikotiko amaira sul apena.

Nan alo i Jesus me toga a Bethany alo iman Simon i mama-nigata, o tavine me mule ma suria we taur o lasa o matevat o lig nonon o tur gene tun alolona, wa ni me lin ivune qatuna we pute siwo. Pa ira tinqoro anana me ilo, wa nalolora we tatas apena ; *nan* neira wa, Apesa we ge vanameag tamaike ? Ape me wol reag lai o ike mun o som we qoqo, wa me tiratirag lai munra masara. Nava i Jesus me lolomaran apena, we vet muneira wa, Apesa kam we anumag o tavine ? ni me gagapalag o gene we wia mun nau. Ape ra masara vagae amen kami, nava inau gate vagae amen kami. Wa ineia, alo ni me lin o ligiu iloke avune tarapek, me ge ape we salo nau alo qaran tamate. We nun nau we vava mun ikami si, Te manasag val vanua o Lea we wia iloke alo marama nol, pa te kakakae ape gene iloke o tavine me ge nake aia, mun namauluna.

Paso nan i tuwale nan ra numei nirua, we logia si Judas Iscariot, me mule sur ira Oloolo liwoa, we vet wa, Kami we maros we la ma o sava munau, wa na te ukeg vano ineia mun

kamiu? Wa neira me tia munia o som o silver sanavul tol. Wa nan o ine nane ni me sike o tanoi we wia sin ukegia.

48. THURSDAY ALO WEEK WE RONO.

(1) We ge taurmate o Rowolagau.

Nan o qon bread vatuga me wesu neira te vus ran o Rowolagau alolona. Wa ni me vatan Peter tana John ti vet wa, Ura mule ura ge taurmate mun nina o Rowolagau si nina a gana. Nan rara we vet munia wa, Ko we maros kara ge taurmate avea? Nan ti vet mun rara wa, Ilo, kamurua me kalo pata veta ilo laqlaqe vanna, o tanun we rig o wetov pei te vatatu kamurua, ura tataga neia ilo ima ni we kalo pata ilolona. Wa kamurua te vava mun o tagiima wa, I Vatogo we vet ma muniko si, Avea o nin tawu, tamam ira tingoro anak te gana o Rowolagau aia? Pa ni te gaganag mun kamurua o tawtawu-ima we poa me wosalag goro veta, ura ge taurmate aia. Nan irara me mule at, pa me ilo qalo tama ni me vava ti mun rara, wa rara me ge taurmate aia o Rowolagau. Wa o masao qon me wesu, ni me pute siwo tara Sala amaia.

(2) Jesus we vasug naranora Sala.

Wa neira we ganagana, pa i Satan me map veta o nonomia ilo toqan Judas Iscariot natun Simon si a manirinia. Wa i Jesus we gilala apen Tamana me map veta o gene nan ilo panena, wa ape ni me rowolue ma nan God, wa we mule kelu at sur God; wa ni me tavaraka nan o ganagana, ti map vitag non o siopa, ti taur o siopa manman, ti rotig kelua. Paso nan, ti lin siwo o pei ilo tapera, ti qeteg vasug naranora tingoro, ti man mun o siopa ilone me rotia ti nia. Wa ni we nina i Simon Peter tamaine. Nan neia ti vet munia wa, Lord, ka vasug naranok? Nan i Jesus ti valua wa, Ko gate gilala tiqa ape gene nan we ge; pa ko te lolomaran anaia apena. Nan i Peter ti vet munia wa, Ko tete vasug naranok ti tuai ti tuai. Nan i Jesus ti valui goroa wa, Si na qe tete vasug iniko, ko tete taur pul lai amenau. Nan i Simon Peter ti vet munia wa, Lord, pa nipea naranok, pa napanek mulan, wa naqatuk. Nan i Jesus

ti vet munia wa, Isei me sugrug nol veta, ni ta vasug naranona vires pa te wenewene nol; wa ikamiu we wenewene, nava ikamiu nol tagai. Ape ni me gilala veta i manirinia; o manigiu ilone ni me vet wa, Kam gate wenewene nol.

Wa ni me vasug paso naranora, ti taur mulan non o siopa, ti risa mulan, ti vava muneira wa, Kamiu we lolomaran si tagai ape ike na me ge mun kamiu? Kam we log nau was, Vatogo, wa Lord: pa kam we vava mantag, ape nau tamaine. Pa si nau i Lord kamiu wa i Vatogo kamiu me vasug naranomiu, o pug arunamiu si kamin a varvasvasug mulan naranomiu. Ape nau me map mun kamiu o makaliu, si kamiu mulan a ge tama na me ge ti mun kamiu. We nun, we nun, nau we vava mun kamiu wa, I rowrowovag gate liwoa nan i tagina, wa o sala nan i gene me suwarea at. Si kam ge gilala o gene nan iloke, turwia kamiu si kam ge ge tataga.

(3) Isei te manirinia?

I Jesus me vava paso tamaike, naatana me matikotiko, wa ni me gaganag lue, ti vet wa, We nun, we nun, nau we vava mun kamiu wa, I tuwale nan kamiu te manirin inau. Wa ira tingoro me varsagsagarag ineira, we nonom varuarua apena ni we vava apen sei. Wa i tuara tingoro we risa ape ganagana vawo varan Jesus, i gene i Jesus me tapea. Wa i Simon Peter we qatmawui munia ti vet munia wa, Gaganag mun kamam, isei iloke ni we vava ape neia? I gene iloke we sale taragiate tamaine vawo varan Jesus, ti vava munia wa, Lord, isei? Nan i Jesus ti valui goro wa, Ineia ilone na te tuk munia o wotore sinaga, wa we la munia. Wa ni we tuk o wotore sinaga, ti la kalo, ti suég vano mun Judas Iscariot natun Simon. Nan ape kule wotore sinaga ilone, i Satan qara van pata ilo ineia. O manigiu ilone i Jesus we vava munia wa, Ka ge gaplot o gene ko we ge. Wa isei nan ragai we risa ape ganagana gate lolomaran ape manigiu o sava ni me vava munia. Ape o tuanin we nonom, o manigiu i Judas we taur goro o tana som, i Jesus me vava munia wa, Ka wol o savasava nina we maros ran ape lakalaka; si, ni le o sava mun o tanun masara nan. Wa ni me taur o wotore sinaga me tuk ti, pa ti kalo lue gaplot at; wa me qon silsil.

(4) O Lea we garaqa.

Wa ni me kalo lue veta, i Jesus qara vava wa, Ilokenake o nat tanun me ronoga, wa God me ronoga alo ineia. Wa God te ge ronoga ineia alo ineia kel, wa ni te ge ronoga gaplotua. Ra nanatmera ! galewora ti na te qale toga amen kamiu. Kam te sike inan, wa tama na me vava veta munra ta Judea wa, Kamiu tete mule lai ilo vatine nau we van aia, nau we vava ilokenake mun kamiu tamaine. Nau we le mun kamiu o lea vatan we garaqa si kamiu a vartape kamiu ; si kamiu a vartape kamiu tama inau me tape kamiu. Mun iloke o tanun nan te ilo vaglala apen kamiu ira tingoro anak, si kamiu qe vartape kamiu.

(5) Ineira we Ganarono.

Nan alo neira we ganagana, i Jesus me taur o bread, wa me wievavae paso, ni me tuqe wora, me tirag munra tingoro ; wa me vet wa si, Taur, gana, iloke naturiak. Wa ni me taur o lasa, wa me vava varean, me le muneira, we vet wa, Tur ima nol alo iloke, ape iloke nanarak, we talo Vatavata we garaqa, we ge sale ape tanun tar si a ulsavrag o pugai nan. Wa na we vava mun kamiu si nan ilokenake na tete ima o lig wo-vine, gai qon ilone na te ima we garaqa amen kamiu alo marana anon Tamak.

(6) Ineira we rowolue.

Nan me sur paso o as, neira me van lue i tauwe Olivet. Nan i Jesus we vet mun neira wa, Kamiu nol te tutuag ape nau qarig alo qon : ape me rave veta was, Na te vus i altag goro sheep, wa o sheep nan te salsalena apena. Pa na me tavaraka paso, nau we tira moai kamiu i Galilee. Nan i Peter me vet wa, Si ta ge tutuagira nol, pa inau tagai. Nan i Jesus me vet munia wa, We nun na we vava muniko wa si, Qarig, alo qon ran nake iloke, o toa gate kokorako vagarua tiqa, ko te tala inau vagatol. Pa ni me vava gagarakae nan amoa wa, Si na te mate ran amaiko apena, na tete tala ilo iniko. Pa neira nol me vava tamaine.

(7) Gethsemane.

Nan neira we va nina o vatine we log a Gethsemane, wa ni we vava mun ra tinqoro anana wa, Tur pute siwo iake, wa na te tataro. Nan ni me lav sea i Peter, wa i James, wa i John, wa me tama munia mun o ganawono we qisania. Nan ni me vava mun ratol wa, Nalolok we wono aneane ape matea; tol toga iake; tol mamata goro. Nan ni me vano at gate asau nan ratol, wa me mas siwo alo tano, me tataro, si ta lai, o masao qon ilone te rowo reag nania. Nan ni me vet wa, Abba, Mama, o savasava nan te lai muniko; ka lareag o lasa iloke nan nau, panava nipea tama nau we maros nava tama ko we maros. Nan ni me vano ma we ilo ratol we matur, we vet mun i Peter wa, Simon, ka matur? Ko tete mamata lai o masao qon tuwale? Tol mamata, tol tataro, kamtol wa van pata ilo meregale; we nun o tinegaro alo vui, pa o visogoi me mageregere. Wa ni me van at mulan, me tataro, we vava mulan o vavae ilone nane. Nan ni me van kel ma we ilo ratol we matur kel, ape namataratol we mava aneane, wa ratol gate gilala o sava ratol te valui goro munia. Nan ni me van vagatoliu ma sur ratol we vet wa, Tol matur nake iloke, tol mapsag kamtol; me paso, o masao qon me wesu, ilo, me manirin veta o Nat tanun ilo panera ganganor. Tavaraka, inina vano, ilo, i manirin nau me rasu veta ma.

(8) Judas we manirin i Jesus.

Nan alo ni qale vava, ilo, i Judas, i tuwale nan ra o numei nirua we susurut ma, wa o sul we qoqo amaia mun o gasal wa o kere nan, nan ra Oloolo liwoa tara Tamtamaragai nan tamaira sul. Nan i manirinia me la o vaglala muneira, we vet si, I gene na qe nimnimia, ineia gina, tur taur varagetia. Wa gaplot ni me nina sur i Jesus, we vet wa, We wia, Rabbi; wa we nimnimia. Nan i Jesus me vet munia wa, Pulsala, ka ge tama ko me van ma apena. Paso nan neira me nina ma me map napanera avunana, me taur varagetia.

(9) Malchus.

Paso nan, i Simon Peter me *nana* lue o gasal amaia, ti vus o rowrowovag anan o Moe Oloolo, ti sal mot o qoro matua. O sase rowrowovag ilone i Malchus. Nan i Jesus ti vet mun Peter wa, Sarovag kel nom o gasal ilo tanona : na tete un o lasa i Tamak me la ma munau ?

(10) Ira tinqoro we toa.

Nan i Jesus me valui goro ra, me vet wa, Kam me rowlue ma tama goro o vus palu mun o gasal wa o kere *nan* si a taur nau ? Na me toga valqon amen kami alo Vatine we-rono, we vatvatego, wa kam gate taur varaget inau : pa si o raverave *nan* a tira apena. Nan neira nol me toavtag ineia, me valago nan. Nan o tuara lumagav me tataga ineia ti, me viog goro naturiana mamasa mun o siopa we aqaga, wa neira we takulia. Nan ni me rowo vitag o siopa me toa mamasa nan neira.

49. GOOD FRIDAY.

(1) Jesus ape nagon Annas.

Nan o vavtig vagalo, wa i Liwoa goro tar, wa ira ilo goro tamaira ta Judea me taur i Jesus, we rotia, we tak reagia sur Annas amoa, ape ineia qaligan Caiaphas o Moe Oloolo alo tau ilone. Pa i Caiaphas iloke me vet veta nalinana mun ra ta Judea wa, Si isei tuwale te mate ape sul nol, we wia nan.

(2) Jesus ape nagon Caiaphas.

Nan iragai me taur varaget i Jesus ti, me vanogagia ilo iman Caiaphas i Moe Oloolo, ira Vatvatego tara Tamtamaragai me vug veta ti aia. Nava i Peter me tataga neia ti aras gai nina namasaoiman i Moe Oloolo ; nan ni me kalo pata ilolona we pute siwo amaira gagapalag sin ilo o ulusui. Nan ira Oloolo liwoa, tara Tamtamaragai, wa o Vavtig veveg nol, me sikesike

o tila galegale goro i Jesus, si neira a ge mateia ; nava gate ilo suar ; pa we qoqo me mule ma we gaganag galegale apena. Paso nan pulrua me mule ma a tagir we gaganag wa si, I gene ilone me vava si, Nau we mana si a sese savrag o Ima we rono non God, wa si a tape kel alo qon nitol. Nan i Moe Oloolo ti tavaraka ti vava munia wa, Ko gate valui goro ilo ? o sava iloke iragai iake we tila iniko apena ? Pa i Jesus me taqa rorono. Nan i Moe Oloolo ti vet munia wa, Na we log nasasan God i Esu muniko si ka gaganag mun kamam, si iniko i Christ natun God. I Jesus me vet munia wa, Ko me vava. Panava na we vet muniko si, Anaisa kamiu te ilo momiu o Nat tanun we pute ape matua we mana, wa we siwo ma vawo maligo nan tavunana. Nan alo ine, i Moe Oloolo me gape sare non o siopa, me vet si, Ni me linasapur veta God, nina we maros ape sava mulan ira gaganag we tira ? ilo, kamiu me ronotag momiu ilokenake non o vavae we linasapur God. Kamiu we nonom o sava ? Nan neira me valuia we vava wa, We tira munia ape matea. Paso nan neira me anus ilo nagona, me wosawosa neia ; wa o tuarasei me towosia, we vava wa, Ka ligog mun kamam, i Christ, isei i gene me vusiko ?

(3) Peter we tala i Jesus.

Nan i Peter we putepute asau alo masao ima, wa o malamala tuwale we mule ma suria, we vava si, Iniko mulan me toga amen Jesus ta Galilee. Nan ni me tala ape nagora nol, we vet wa, Na gate gilala o sava ko we vava. Nan ni me rowolue ape malmaluima, wa o tuara tavine me iloa, we vet mun ragai aia wa si, I gene iloke mulan me toga amen i Jesus ta Nasareth. Wa ni me tala mulan, me log nasasan God apena, wa si, Nau gate gilala o tanun iloke. Nan galewora iragai we tiratira me mule ma we vet mun Peter wa, Pa we nun iniko mulan i tuwale nan neira, ape nom o gatogato we gaganag lueko. Nan alo ine ni me vivnag raka me vava vagogonag, wa si, Na gate gilala o tanun iloke. Wa gaplot o toa ti kokorako. Wa i Peter qara lolomaran kel ape vavae amon Jesus me vet ti munia, wa si, Alo toa gate kokorako tiqa ko te tala vagatol inau ; wa ti sere lue ivarea ti tan areare.

(4) Jesus ape nagon Pilate.

Nan neira o sul nol me tavaraka me takia ape nagon Pilate. Wa neira me tila raka ineia we vava wa, Kamam me ilo suar i gene iloke we korave o sul anamam, wa we gatogorora nan wa sargag o som mun Caesar, we vet ape neia si i Christ o maranaga. Nan i Pilate me varusia we vet wa, Iniko i maranaga goro ra ta Judea? Nan ni me valui goroa wa, Ko we vava. Nan i Pilate me vet mura Oloolo liwoa tar o sul wa, Na gate ilo qalo napugana alo tanun iloke. Pa neira me sisgag maremare nan amoa, we vet wa, Ni we ge lakosa o sul, ti vatvatogo sir vanua nol a Judea, me qeteg raka a Galilee, me nina ran ma iake.

(5) Judas we ligo mate kelua.

Nan i Judas i manirinia me ilo si me veveg mateia, ni me nomleas, wa ti le kel o silver sanavul tol ilone munra Oloolo liwoa tara Tamaragai, ti vet wa, Nan me ge tatas, ape nau me manirin o nara, tagai ran o pug apena. Nava neira we vet wa, O sava ilone amen kamam? si ka ilo moma apena. Nan ni me savrag siwo o silver ilo Ima we rono, ti sere lue, ti vanreag, ti ligo mate kelua. Nan ira Oloolo liwoa me taur kalo o silver we vet wa, Gate wia si a sakarag kel iloke ilo tano som, o manigiu o som rusarusai nara. Wa me nonom tuwale apena, ineira me wol o tuqe mawu lasa tano si a tavig ira tawu alolona. Wa o manigiu o ine me log ran ma o tuqi ilone si o Tuqe-nara gai nina o qon nake iloke apena. Nan alo ilone me ge tira o vavae me vava ti mun i Jeremiah i prophet we vet wa si, Ineira me taur o silver sanavul tol, o som me vet si we tira ape wolonia, pa ra nanat Israel me ligogia apena; wa neira me la vano ape tuqen i mawu lasa tano, tama i Lord me vareg ti mun pau.

(6) Jesus ape nagon Herod.

Nan i Pilate ti varus si o tanun iloke we ta Galilee. Nan ni me gilala si neia talo marana non Herod, ti vatrana at sur Herod, pa ineia mulan a Jerusalem alo qon nan ilone. Wa i Herod me ilo i Jesus we qaraqara aneane apena, ape ni we

maros tuai ma sin iloa, ape ni me ronotag vaga qoqo ape neia, wa ni we maros we ilo o vasasa tea ni te ge. Nan ni me varusia mun o vavae nan we qoqo ; panava ni gate valui goroa ran. Wa ira Oloolo liwoa tara Vatogo we tira we tilatila warwar ineia. Wa i Herod tara vagvagalo anana me ge tagtageagia, wa me porporosag, we saru goroa mun o siopa we terelawa, we vatan kelua sur Pilate. Nan i Herod tana Pilate me pulpul wia kel mulan alo qon ran ilone, ape rara me vartike amoa.

(7) Jesus ape nagon Pilate mulan.

Nan i Pilate me suware tuwale ma ira Oloolo liwoa wa ira tanun liwoa wa o sul, ti vet mun neira wa, Kamiu me tak ma i gene iloke, tama isei we korave o sul, wa, ilo, na me sike waririag alo nagomiu pa na gate ilo piro qalo napugana alo tarun iloke ape gene nan kamiu me tila neia ti apena. Wa i Herod mulan tagai ; ape ni me vatan kelua ma sur nina, wa, ilo, ni gate ge ilo tea we tira ape matea. Manigiu ilone na towos pasoa qara ukeg kelua. Ape amona ran sin ukeg tuwale mun neira alo lakalaka. Nava neira me awo eleele saratuwale wa, Lareag i gene iloke, pa ka ukeg Barabbas mun kamam ; me tuqerag i gene iloke ti ilo ima rotrot, ape me rowovatur alo laqlaqe vanua wa me vus nawono. Wa i Pilate me vava mulan mun neira, we maros we ukeg Jesus. Nava neira we awoawo we vet wa, Woso teterpania, woso teterpania. Nan ni me vava vagatoliu mun neira wa, Ape sava gai ? avea o ganganor i gene iloke me ge ? Na gate ilo qalo o manig matea amaia ; o manigiu ilone na te towosia, qara ukeg kelua. Panava neira we gagarakae mun o linai we poa we paere munia si a woso teterpania ; pa me tira nalinara apena. Wa i Pilate me veveg lue si te ge tama neira me paere ti apena. Wa ni me ukeg i gene ilone me tuqeragia ti ilo ima rotrot, ape me rowovatur wa me vus nawono, neira we paere ineia ti ; pa ni me vano maukeg i Jesus ape nor o maros.

(8) Ira soldier we porosag i Jesus.

Nan ira soldier me vantakia ilo masao ima, naiman Governor nane, qara suware tuwale ma o vavtigiun nol. Wa neira me saru goroa mun o siopa we sorsoroga, wa we vir o vilvilqat

wolakaukau, wa me vil naqatuna nia. Wa me qeteg wievavae ineia wa, We wia, gai, Maranaga nora ta Judea ! Wa me vus naqatuna mun o togo, wa me anus vunana, wa me vatieqau me taqalon goroa. Wa me poroporosag paso ineia, neira me saru-savrag o siopa sorsoroga nania, wa me saru goro kelua mun non o siopa.

(9) We vanogag i Jesus a Calvary.

Nan we takia at, wa neira we taur varaget o tuarasei i Simon ta Cyrene, we mule ma nan o utag, we map o wolowolo ivunana, sin rig ape kulan Jesus. Wa neira we tar o sul we tatataga ineia, wa o retavine we tut navarara we ruruntap goro. Pa i Jesus me kilau ris sur neira ti vet wa, Ra retavine *nan* nat Jerusalem, nipea *tantan* ape nau, pa tur *tantan* kel apen kamiu wa ira natumi. Ape ilo, o *qon* te roworowo ti, te vava alolena wa, Tur wia iraro kelo, wa o toqai gate vasvasus tiqa, wa o sus gate susus tiqa. Alo ine nane neira te vava raka mun o tauwe *nan* wa, Tur tanu goro kamam ; wa mun o warevutvut *nan* wa, Tur linarag kamam. Ape si neira qe ge tamaïke alo tangae we qaro ; te ge o sava gai alo tangae we kor ? Pa me tak tuwale amaia o tanun pul rua o mala-gagapalag si a ge mate rara.

(10) We nina aia ; we wosoteterpania.

Nan ni we rowolue at we rig mona non o wolowolo, we nina o vatine me log O vatine qat tamate, wa me log alo vava ta Hebrew, Golgotha. Wa neira we wosoteterpania aia, wa o tanun pulrua amaia tavalrua a tavalala kikina, wa i Jesus alo vatitnai. Wa i Pilate me rave o vaglala, ti map kalo vawo wolowolo ; pa me rave wa, I Jesus ta Nasareth i Maranaga nora ta Judea. Wa ira ta Judea we tar me vasogo o vaglala iloke me rave ti ; ape o vatine neira me wosoteterpan i Jesus aia arivtag o vanua ; wa me rave mun o vava ta Hebrew, wa ta Greece wa ta Rome. *Nan* ira Ololo liwoa amenra ta Judea me vava mun i Pilate wa, Nipea raverave, I Maranaga nora ta Judea ; panava si ni me vet kel si, Inau i Maranaga nora ta Judea. *Nan* i Pilate ti valaira wa, O vavae nau me rave, nau me rave. Wa ira vagalo me wosoteterpan paso i Jesus, qara la non o siopa, we ge o tavalu nivat, mun val tanun vagalo o

tavalin, wa non o siopa sarusaru mulan; wa non o siopa sarusaru ilone gate susur, me van get siwo. Nan neira me varvava wa, Inina nipea saresare, pa nina map o vaglala apena si non sei; si a vatira o vavae me rave ti wa, Neira we tirag nok o siopa, neira we map nor o vaglala ape nok o moe-siopa. Wa ira vagalo me ge tamaine.

(11) O sul we poro.

Nan irasei we sur sala we linasapurua, we gagamail naqatura, we vet wa, Ewe! I sese wora o Ima we rono, we tape kel alo qon nitol. Ka vaesuko, ka siwo sur ma nan o wolowolo. Tamaine mulan ira Ololo liwoa me poroporosag, we varvava amen ra Vatogo wa, Ni me vaesu ragai we sea, pa ni tete vaesu kelua lai. I Christ i Maranaga nora Israel ni siwo ilokenake nan o wolowolo, si nina a ilo a nomtup. Wa rara, me woso-teterpan tuwale rara ti amaia, we vasvasir ineia.

(12) I vuspal we nomleas.

Nan i tuara malagagapalag me vatakana ti, we linasapurua, ti vet wa, Ko gate i Christ? ka vaesu natol. Nava o varnei me valui, we norov goroa, ti vet wa, Ko gate momogo tiqa God, pa iniko nake alo lea veveg tuwale iloke? Pa we sar taniniga gina mun nara, ape nara we la we sasarita ape mon nara o gagapalag, pa ineia iloke gate ge malkeke ilo. Wa ni me vava mun Jesus wa, Lord, ka nonom kel ape nau anaia ko te mule ma alo nom o marana. Nan neia munia wa, We nun, na we vava muniko, Qarig ko te toga amenau a Paradise.

(13) Mary tana John ape Wolowolo.

Nan i raveven Jesus, wa tasin ravevena, i Mary rascan Clopas, wa i Mary ta Magdala we tira ape wolowolo. Wa i Jesus we ilo i ravevena, tana tingoro meratape we tira ariwtag, ti vet mun ravevena wa, Vavine, ka ilo i natuma! Paso nan, ni me vava mun i tingoro wa, Ka ilo i ravevema! Wa i tingoro ilone me lavia ilo imana alo masao qon ilone.

(14) Jesus we mate.

Nan o siliga me gara goro o vanua nol alo masao qon laveteai gai nina lavevatiu. Wa ape masaoi lavevatiu i Jesus me log raka mun o linai we poa wa, Eli, Eli, lama sabachthani ? wa si, God inan, God inan, ape sava ko me toavtag inan ? Nan o tuaniu we tiratira aia me ronotag, we vet wa, I gene iloke we log Elia. Wa gaplot i tuwale nan neira me valago, me la o manman pul, me ge ura mun o vinegar, me sisgag ape au, me sigag kalo munia si ni un. Pa o tuaniu ti me vet wa, Nipea, nina ilo monina si Elia te van ma si a vaesua. Wa i Jesus me log raka mulan mun o linai we poa, qara ukeg naatana.

Wa ilo, o siopa we ningoro o Ima we rono me sare wora ma avunana me nina ape kerei ; wa o rir me rir, wa o vat me maworawora. Wa o qaran tamate nan me waka kelkel, wa o tamate we qogo, o tanun we rono nane me mate ti, me kekete raka kel. Wa me rowolue nan o qarana, alo ni me tavaraka veta, wa me van pata ilo laqlaqe vanua we rono, wa me rowolue mun ragai we qogo. Nan i liwoa goro o vavtig soldier melnol tara ragai amaia, we matagisgis goro i Jesus, me ilo o rir wa o savasava me ge, we gogolo aneane, we vet wa, We nun gai iloke Natun God. Pa o retavine we qogo aia we iloilo aras ; iragai nan qa me tatataga i Jesus ma ti a Galilee we rowrowo-vag munia. Wa i Mary ta Magdala amaira, wa i Mary raveven ra James tana Joses, wa raveven ra nanatun Sebedee.

(15) O soldier we as nalalana.

Nan ira ta Judea we paere mun Pilate, ni vatran irasei si a ge late naranoratol, wa si a lav reag ratol, nan naturiaratol wa qale toga vawo tangae wolowolo alo qon mapsag ; ape neira we ge taurmate o Rowolagan, wa o qon mapsag ilone we liwoa aneane. Wa ira vagalo we nina, we ge late naranon o moai, wa naranon o varuei me wosoteterpan ti amaia. Wa alo ineira we nina i Jesus, neira we iloa me mate veta, pa neira gate ge late naranona. Nava o tuara vagalo me as nalalana mun o isar, wa o nara wa o pei ti vinvinrag lue gaplot. Wa i gene me ilo me gaganag, wa mon o vavae gaganag we nun ; wa ni we gilala ape ni we vava nun, si kami mulan a nomtup apena. Ape o

gene nan ilone me wesu si a ge tira o raverave we rono wa, Natakele surina tete malate. Wa o varue raverave we rono we vava wa, Ineira te sagarag i gene ineira me asia.

(16) We saloa.

Paso nan, i Joseph ta Arimathea i tingoro i Jesus (nava ni me tingoro pata, ape ni me gogolo ira ta Judea) me vatapar i Pilate sin lav reag naturian Jesus ; wa i Pilate me mawui apena. Wa ni me mule, ti lav reag naturian Jesus. Wa i Nicodemus me mule mulan at, i gene ilone me mule totowo ti sur Jesus alo qon, we vile ma o mur wa o aloe me lor, we mava tama o pound melnol. Wa rara me taur naturian Jesus, me lolos alo siopa mun o wotangae punapuna, tama ira ta Judea we ge ape tavitavig. Wa o tuqei alo vatine neira me wosoteterpania aia ; wa alo tuqei o qaran tamate we garaqa aia, pa gate map taqai tiqa o tamate alolona. Wa rara me map i Jesus aia, ape naqmira ta Judea ilone o gismamate, wa o qarana arivtag.

50. O QON TAVARAKA KEL.

(1) Iraro tavine we van ape Qarana.

Nan me ravrav paso alo qon mapsag, alo lonlone maran tape qon tuwale non o week, i Mary o ta Magdala me mule ma, tana o tuara Mary, si a iloilo o qaran tamate. Wa ilo, o rir liwoa me rir ; ape angel anan Lord me siwo ma vunana, me mule ma we wilreag o vat nan o mate qarana, wa me pute avunana. Wa natarapena tam o vila, wa non o siopa we aqaga lesu tama o snow. Wa ra matagisgis goro me sigsigeragira mun o gogolo ineia, wa neira me tam o tamate. Nan i angel me valui goro, me vava mun o retavine wa, Urapea gogolo kamurua ; ape nau we gilala si kamurua we sike i Jesus neira me wosoteterpania ti. Ineia gate iake ; ape ni me tavaraka kel, tama ni me vet mona ti. Mule ilo ma o tanoi i Lord me risa aia. Wa ura mule gaplot at, ura gaganag munra tingoro anana si ni me tavaraka veta nan ra tamate ; wa ilo, ni we tira moai kamiu i Galilee ; kam te iloa aia ; ilo, na me gaganag mun kamurua. Nan rara

me rowolue gaplot nan o qarana mun o gogolo wa mun o qaraqara liwoa, wa me valago si a gaganag apena munra tingoro anana.

(2) Peter tana John we van si a ilo.

Nan i Peter me kalo lue tana i tuara tingoro, wa rara me gis raka ape qarana. Wa rara me valvalago tuwale, pa i tuara tingoro me valago sal i Peter, ti nina amoa alo qarana : ti taqalon, ti matarag ilolona, ti ilo o siopa we risa, pa ni gate mule pata ilolona. Paso nan, i Simon Peter me tataga ineia, qara nina, ti mule pata ilo qarana, ti sagarag o siopa we risa, wa o siopa manman me toga ti avune qatuna gate risa tuwale ape siopa nan ilone, pa me luge sea alo tanona. Paso nan i tuara tingoro me nina ti amoa alo qarana ti mule pata mona, ti ilo, ti nomtup. Ape neira gate gilala tiqa o raverave, si ni te tavaraka nan o matea. Wa ira tingoro me vareag kel ilo iman rara.

(3) Jesus we nanalue mun Mary ta Magdala.

Nan i Mary qale tira avarea a pan qarana, ti tanitani ; wa alo ni we tanitani, ti taqalon, ti matarag ilo qarana, ti sagarag o angel nirua me sarn o siopa aqaga we pute, i tuwale ape qatuna wa i tuara ape ranona, naturian Jesus me risa ti aia. Nan rara we vava munia wa, Vavine, ape sa ko we tani ? Nan ni me vava murara wa, Ape neira me lareag i Lord inau, wa na gate gilala si neira me mapua ave. Ni me vava paso tamaiké, pa ti kilan, ti sagarag i Jesus we tira ; pa ni gate gilala si ineia i Jesus. Nan i Jesus ti vet munia wa, Vavine, ape sa ko we tani ? ko we sike isei ? Pa ni me nonom si neia i ilogoro tuqei, ti vet munia wa, Gai, si ko me sau reagia, ka gaganag munau ape vatine ko me mapua ti aia, pa na te lav reagia. Nan i Jesus ti vet munia wa, Mary. Ni me kilau, ti vet munia o vavae ta Hebrew wa, Rabboni, we log o vavae ta Mota, Vatogo. Nan i Jesus ti vet munia wa, Nipea tantano inau ; ape na gate mule kalo tiqa sur Tamak ; nava mule sur ira tasik, vava muneira wa, Nau we mule kalo sur i Tamak wa i Tamamiu,

sur God inau wa God ikamin. I Mary ta Magdala we mule, ti vantak o lea sur ira tingoro ape ni me ilo i Lord, wa ape ni me vava tamaine munia.

(4) O tingoro pulrua we van Emmaus.

Nan pulrua nan neira alo qon ran ilone me mulemule ilo laqlaqe vanua o sasai Emmaus ; we asau tam o masaoi sanavul laveatea nan o Jerusalem. Wa irara we vano varvavava ape savasava iloke nol me ge ti. Wa me ge tamaike, irara iloke we varvava wa we var sikesike, wa i Jesus me peten rara, we mule tuwale amen rara. Wa me taur goro namatarara nan wa gilala neia. Nan ni we vet mun rara wa, O sava o vavae nan iloke kamurua we vano vava vasarsar, wa nanagomurua we manitnit apena ? Nan i tuara, nasasana Cleopas, me valui we vet munia wa, Iniko magesema we toga galean a Jerusalem pa gate gilala o gene me ge aia alo qon nan iloke ? Nan neia mun rara wa, O sava gene ? Nan rara wa, O gene nan ape Jesus ta Nasareth, ineia o Prophet, we mana mun o vavae wa mun o gagapalag nan alo nagon God, wa o sul nol. Wa ape ra Oloolo liwoa wa ira liwoa goro kamam me ukegia si a veveg mateia, wa me woso teterpania. Pa ikamam me nom nere i ti si ineia te ulsag rigrig nan ra Israel. Pa we nun mulan gai, o savasava ilone me ge ti o qon vatoliu ilokenake. Wa mulan o tuan vavine nan kamam me ge malarowo ikamam, neira me nunuwa ti ape qarana ; wa neira gate ilo qalo naturiana, wa me kel ma we vava si neira me ilo mulan o taqaniu, o angel nan we gaganag sin we esu. Wa o tuan rasei amen kamam me mule ape qarana, me ilo ran tam o revavine me gaganag ti, panava gate ilo ineia. Nan ti vava mun rara wa, Ra qaqae, natoqamin we malapusa si a nomtup o savasava nol ira prophet me vava ti we tuai. Gate tira apena si Christ te rono vivtig tamaike, wa te mule pata ilo lenasina ? Nan ni me qeteg raka apen Moses wa apen ra prophet nan we gaganag tavaul o savasava me rave nol ti alo Raverave we rono ape neia. Wa ratol me peten o laqlaqe vanua rara we mule aia ; wa ineia me ge sin tira taso. Wa irara me vasur goroa, we vet wa, Toga galtag amen kara, ape malurav me noga, wa o loa me tira tapariu veta. Nan ni me mule pata sin toga amen rara. Nan me ge tamaike, ni me pute tuwale veta amen rara ape ganagana, pa we taur o bread,

ti wievavae apena, ti tuqe, ti sogo valrara. Wa namatarara me lik kel, wa me ilo vaglala ineia; pa ni me tatavun nan namatara. Nan irara me varvava wa, Natoqanara gate lolowo alo lolonara ni we vava mun nara a matesala, wa we waka mun nara o Raverave we rono? Wa irara me tavaraka alo masao qon ran ilone, we vusiag kel i Jerusalem, wa we ilo suar o numei tuwale me vug tuwale, wa irasei mulan amaira, we vava wa, I Lord me tavaraka nun, wa me sere lue mun Simon. Nan irara ilone me gaganag ulul o sava me ge ti a matesala, wa me ilo vaglala gasavaia alo ni we tuqe o bread.

(5) Jesus we nanalue munra Sala 10.

Nan alo qon ilone, o qon tuwale non o week, alo ravrav, wa me tipag veta o mateima ira tinqoro me vug tuwale aia, ape neira we gogolo ira ta Judea; wa i Jesus me va ma, ti tira alo vatitnara, ti vet muneira wa, O tamata amen kami. Ni me vava tamaike, pa ti la lue mun neira napanena wa nalalana. Wa ira tinqoro me malakalaka raka ape neira we ilo i Lord. Nan i Jesus ti vet mulan muneira wa, O tamata amen kami; tama o Mama me vatan nau ma, tamaine gina nau we vatan kami at. Wa ni me vava tamaike, ti mapsag avunara, ti vet muneira wa, Tur la momiu o Vni we Rono: kam qe maukeg o ganganor munrasei te maukeg lai muneira; kam qe taur goro munrasei, te taur goro lai.

Panava i Thomas, i tuwale nan ra numei nirua, we logia si Didymus, ni gate vug amaira alo i Jesus me va ma. Nan ira tinqoro we sea we vava munia wa, Kamam me ilo i Lord. Nava ni me vet muneira wa, Si na qe tete ilo o tano-pismarawa ape panena, wa si na qe tete gis napisuk alo tano-pismarawa, wa si na qe tete rau napanek ilo kikina, na tete nomtup.

51. O Sunday ape kule Qon Tavaraka kel.

Nan o qon lavetoliu me nina, ira tinqoro me vug mulan alo ima, wa i Thomas amaira. I Jesus we mule ma, wa o mateima me tipag veta, ti tira alo vatitnai, ti vet wa, O tamata amen kami. Paso nan, ti vet mun Thomas wa, Ka sis ma napisuma, wa ilo napanek; wa kaka ma napanema, ka rau ilo kikik; wa

nipea nomnom varuarua, pa ka nomtup. Nan i Thomas me valui goro, ti vet munia wa, Lord inau, wa God inau. Nan i Jesus ti vet munia wa, Ko we nomtup ape ko me ilo nau; tur wia irasei gate ilo pa me nomtup.

52. Jesus we *nanalue* munra Sala 7 ape Qilo.

Nan o gene *nan* iloke me paso, i Jesus me ge *nanalue* kelua mulan munra tinqoro alo qilo Tiberias; wa ni me ge *nanalue* kelua tamaike. I Simon Peter, tana Thomas we logia si Didymus, ratol i Nathanael ta Cana a Galilee, tara natun Sebedee, wa ira tinqoro mulan nirua we vug tuwale. Nan i Simon Peter me vava muneira wa, Nau we van ape saosao iga. Nan neira we vava munia wa, Ikamam mulan we mule at amaiko. Wa neira me rowolue at, we vega kalo ivawo aka; pa gate sao ilo lai tea alo qon nane ilone. Wa o maran qara teve nake, i Jesus we tira a lau, panava ira tinqoro gate lolomaran si ineia i Jesus. Nan i Jesus ti vet muneira wa, Ra nanatmera! o pig-pig tea amen kamiu? Nan neira we valui goroa wa, Tagai. Nan ni me vava muneira wa, Tul siwo o gape ape kiki aka matua, wa kamiu te sao suar. Wa neira me tul, wa me rave-rave matila o gape ape iga we tar. Nan i tinqoro i Jesus we tapea ti vet mun Peter wa, I Lord iloke. Wa i Simon Peter we ronotag vaglala ape neia i Lord, pa ti rot goro non o siopa ape raverave iga, ape neia mamasa, pa ti wal sur ilo lama. Wa ira tinqoro we sea we rasu ma alo natiaka; ape neira gate aras nan o salilina, o masaoi tama rova vaga sanavul tavelima; we raverave o gape wa o iga *nan*. Wa neira me kalo veta i salilina, neira we ilo o av, o gatawares, wa o iga we risa avunana, wa o bread. Nan i Jesus me vava muneira wa, La ma o tuan iga kamiu qara sao ti. Wa i Simon Peter me rap kalo kel, ti rave o gape i salilina me uravag o iga qatqatmatau, melnol vatuwale o avaviu sanavul tavelima o numei nitol; pa o iga we qoqo, nava gate sare lai o gape. Nan i Jesus we vava muneira wa, Van ma, ganagana. Wa isei nan ra tinqoro gate nommot si a varusia wa, Iniko isei? we gilala lova si ineia i Lord. Wa i Jesus we mule surira, ti taur o bread, ti tirag muneira wa o iga mulan. I Jesus me *nanalue* vatoliu iloke munra tinqoro, me tavaraka veta nanra tamate.

Wa neira me gana paso, i Jesus ti vet mun Simon Peter wa, Simon nat Jonas, ko we maros nau nan neira iloke we maros nau ? Nan ni me vava munia wa, Uwe, Lord, ko we gilala ape nau we tape iniko. Nan ni we vet munia wa, Vanan nok o lamb nan. Nan ni me vava vagaruei munia wa, Simon nat Jonas, ko we maros nau ? Nan neia wa, Uwe, Lord, ko we gilala ape nau we tape iniko. Nan ti vet munia wa, Ilo goro nok o sheep nan. Nan ni me vava vagatoliu munia wa, Simon nat Jonas, ko we tape inau ? Wa nalolon Peter me wono ape ni me vava vagatol munia wa, Ko we tape inau ? Nan ni me vava munia wa, Lord, ko we gilala o gene nan, ko we lolomaran ape nau we tape iniko. Nan i Jesus we vet munia wa, Vanan nok o sheep nan. We nun, we nun, nau we vava muniko wa, Alo iniko o lumagav ko me rotig kelu ko, wa ko me mulemule ivea ko we maros ; wa anaisa ko te tamaragai, wa ko te sigag napanema, wa isei we sea te rotigiko, wa te laviko ivea ko gate maros. Ni me vava tamaike pa ni we vaglala ape ni te geronoga God mun o matea we savai. Nan ni me vava paso tamaike, ti vet munia wa, Tataga inau. Wa i Peter we kilau, ti ilo i tingoro i Jesus we tapea we tataga, ineia ilone me risa vawo varana ape ganagana ravrav ilone, we varusia wa, Lord, isei i maniriviko ? I Peter we ilo iloke, pa ti vet mun Jesus wa, Lord, i gene iloke te ge gasei ? Nan i Jesus ti vet munia wa, Si na qe maros ni toga galtag nau gai kel ma, o sava ilone amaiko ? Iniko, ka tataga inau. Wa o roroi iloke me gao lue amaira tatasiu apen i tingoro ilone si ni tete mate ; panava i Jesus gate vava munia si ni tete mate, panava si na qe maros ni toga galtag nau gai kel ma, o sava ilone amaiko ?

53. Ni we nanalue munra Sala 11 a Galilee.

Nan ira tingoro sanavul tuwale o numei tuwale me mule Galilee, ilo tauwe i Jesus me vatranira ti apena. Nan neira me iloa, we vatieqau goroa ; nava o tuan neira we nomvaruarua apena. Nan i Jesus me mule ma sur neira we vava muneira, we vet wa, Me la nol ma munau o mana avunana wa alo tano. Manigiu o ine tur mule tur gege tingoro o veve sul nol, we vasvasugrono neira ilo sase Mama wa o Natui wa o Vui we Rono, we vatvatogo neira si a kokor mora o savasava nan na

me vareg mok ti mun kamiu apena. Wa ilo, inau amen kamiu valqon valqon gai ge vunvun o marama. Amen.

54. O Qon Mule Kalo.

Nan neira me vug tuwale veta, neira we varusia wa, Lord, ko te ge raka kel nake iloke o marana mun Israel? Nan ti vet muneira wa, Gate momiu si a gilala o tau wa o masao tau o Mama me map mona alo non o tano liwoagoro. Pa kamiu te la momiu o mana, alo Vui we Rono me siwo avunamiu veta, wa kamiu te gaganag we tira ape nau a Jerusalem, wa a Judea nol, wa a Samaria, gai nina ape ulus marama. Nan me vava paso tamaike me sau kaloa, wa neira we sagsagarag; wa o maligo me lavia sage nan namatara. Wa alo neira we sagarag matapaparau kalo ivunana ape non o vanoga, ilo, o tanun pul-rua we saru o siopa aqaga me tira veta amaira, we vava wa, Ragai ta Galilee, ape sava kam we tira ate lan ivunana? i Jesus ilone me lavia at nan kamiu ivunana, te kel ma anaaisa, tama kamiu we iloa ilokenake me va sage ivunana. Nan neira me vusiag kel i Jerusalem nan o tauwe o sasai Olivet, we toga rivtag o Jerusalem o masaoi tama we vano-mot alo qon mapsag.

55. O Qon Pentecost.

Nan me wesu vunvun o qon Pentecost, ineira nol me vug nom sara tuwale alo vatin tuwale. Wa gaplot me siwo ma vunana o nuniu tama o nun lan maremare we vus ma, wa me ge ura o ima nol neira we putepute alolona. Nan me nanalue ma muneira o garamelai nan we vilevilewora, tama o av, wa me rowo pute val avunara. Wa neira nol me liwat mun o Vui we Rono, wa me vava raka mun o gato we seasea tam o Vui me ge si neira a vava lue. Nan me toga galtag a Jerusalem ira ta Israel we kokor goro o lea, nan amaira val sul nan a marama. Nan me ronotag o line nunnun iloke, o sul me vug tuwale, wa me tama mun neira, ape we ronotag neira we vava val linara gegese. Wa o malarowo me ge ineira, wa neira me mamakei gese, we varvava wa, Ilo, gate ta Galilee gese iloke nan we vavava? Wa nina nol we ronotag val linanina me wota ma ti alolona gasavai? Ra ta Parthia, ra ta Media, wa ira ta Elam,

wa iragai we toga a Mesopotamia, a Judea, a Cappadocia, a Pontus, a Asia, a Phrygia, a Pamphylia, a Misraim, wa a tavala Libya arivtag a Cyrene, wa ira salavano ta Rome, ra ta Judea, wa ra Proselyte, ra ta Crete, wa ira ta Arabia, nina we ronotag neira we gaganag val linanina o vasasa *nan* mon God.

56. O Vasugrono.

Nan o angel anan Lord me vava mun Philip, ti vet wa, Tavaraka, mule i siwo, ape matesale Jerusalem we siwo i Gasa alo vanua vanameag. *Nan* ni me tavaraka, ti mule ; wa ilo ma, o tanun ta Ethiopia o eunuch we liwoa amen Candace iro maranaga goro ra ta Ethiopia, ni we ilogoro o moe gene *nan* napulana, pa me mule veta i Jerusalem ape tataro ; wa ni we kel, ti pute vawo non o taplagolago, ti vasogo Isaiah o prophet. *Nan* o Vui ti vet mun i Philip wa, Ka mule petenia, wa ka tako maremare ape taplagolago ilone. *Nan* i Philip me valago suria, ti ronotagia we vasogo i Isaiah o prophet, ti vet wa, We nun, ko we lolomaran gai o sava ko we vasogo ? *Nan* neia wa, Na te lolomaran gasavai, si isei ta tete tursalemoa inau ? Wa ni me paere mun i Philip, ni rap kalo, ni pute pulpul amaia.

Nan i Philip me waka navalana, ti qeteg ape raverave iloke, qara gaganag o Lea we wia apen i Jesus munia. Wa alo we mulemule a matesala, irara me nina ape pei. *Nan* o eunuch ti vet wa, Ilo, o pei ; o sava we ge goro nan, wa vasugrono inau ? *Nan* i Philip me vava wa, Si ko qe nomtup mun natoqama nol, te lai. *Nan* ni me valui goro ti vet wa, Na we nomtup i Jesus Christ si neia Natun God. Wa ni me vet ape taplagolago, si ni tira late ; wa irara me siwo sur tatarua ilo pei, i Philip wa o eunuch ; wa ni me vasugrono ineia.

57. O Varagai.

Wa i Philip me siwo ilo laqlage vanua a Samaria, me tore-tore muu neira apen i Christ. *Nan* o sul *nan* me tingoro nom saratuwale o vavae *nan* amon Philip me vava, we rononotag wa we iloilo mora o vaglala *nan* ni we ge. Pa alo neira we nomtup, i Philip we gaganag mun neira o Lea we wia ape marana non God, wa ape sasan Jesus Christ, qara vasugrono neira, o rereata wa o revavine *nan*.

Nan ira Sala a Jerusalem me ronotag si o Samaria me la mona o vavae non God, neira me vatran at i Peter tana i John surira. Wa rara me siwo qet, me tataro ape neira, si neira a la mora o Vui we Rono ; ape ni gate siwo tiqa avunausei ; me vasugrono vires neira ilo sasan Lord Jesus. Wa rarua qara tanovira, neira me la mora o Vui we Rono.

58. O Tantanov.

Nan alo qon nan ilone ira tingoro te qoqoqo ti, me sug raka o wutoto amaira Greek munra Hebrew, ape me raka ava raro naro amaira alo we tiratirag valqon. Nan ira numei nirua me suware ma ira tingoro o sul surira, we vava wa, Gate wia nan si kamam a makarag o vavae non God, pa a gagapalag ape tano ganagana nan. O manigin iloke, ratatasimam, tur ilo raka nan kamiu o tanun ta lavearua, we gaganag weswes namatevura we wia wa we uravag o Vui we Rono, wa o lolomaran, si kamam a vono ineira ape gagapalag iloke. Pa kamam te goara tasovule ape tataro, wa ape gagapalag o vavae. Wa o sul nol we lolowia ape vavae iloke, wa neira me iloraka i Stephen, o tanuu we uravag o nomtup wa o Vui we Rono, wa i Philip, wa i Prochorus, wa i Nicanor, wa i Timon, wa i Parmenas, wa i Nicolas o proselyte ta Antioch. Wa me vatira neira ape nagora Sala, wa neira me tataro, me tanovira.

Wa o vavae non God me gao, wa ira tingoro me sul aneane a Jerusalem ; wa o sul we qoqo nan ra Ololo me mawui goro o nomtup.

